

IN NAPOLEON'S SHADOW

**The First Editoin in English
of the complete Memoirs of**

LOUIS-JOSEPH MARCHAND

**Valet and Friend of the Emperor
1811 – 1821**

Preface bij JEAN TULARD

Produced bij PROCTOR JONES

791 blz., 1998

Vertaald uit het Engels in het Nederlands door Roel K. Vos (Apeldoorn)

Jan. 2022 – 2022

BOEK 2

SINT-HELENA (blz. 295 – 736)

blz.
295-
304
305

**VOORWOORD BOEK 2 (blz. 295 - 304)
(niet vertaald, veel dankbetuigingen)**

DEEL 4

Naar Sint-Helena, de Briars, Longwood.

307

**HOOFDSTUK 10 (blz. 308 – 331)
De Keizer aan boord van de Bellerophon – Torbay – Plymouth -
Napoleon gevangene – Ergernissen – De Northumberland –
Naar Sint-Helena**

308

Toen de Keizer arriveerde aan boord van de Bellerophon (247), werd hij bovenaan de trap ontvangen door graaf de Las Cases (248), die hem voorstelde aan kapitein Maitland (249). De troepen stonden paraat en het scheepsvolk stond op de dekken. 'Ik kom', zei de Keizer tegen kapitein Maitland, 'me te plaatsen onder de bescherming van de Britse wetten.' De kapitein antwoordde met een diepe buiging en nam hem mee naar beneden naar de grote salon, waar enkele momenten later de officieren van het schip aan hem werden voorgesteld. De gravinnen Bertrand en Montholon waren, evenals hun kinderen, aan dek gebleven; daarna namen ze bezit van hun hutten. Nadat de Keizer de hut was binnen gegaan, die voor hem bestemd was, kwam weer naar buiten. Kapitein Maitland drong er bij hem op aan om alle delen van zijn schip te bezoeken, waarop een bewonderingswaardige staat van discipline en frisheid de boventoon voerde. De brik Epervier, die ons had gebracht, stond op het punt weg te zeilen. Voordat het vertrok gaf de groot-maarschalk de kapitein van dat schip een brief voor generaal Becker, waarin het

volgende stond:

247. Dit was een oud vaartuig met 74 kanonnen. Het had gevechten in de slag van Aboukir in 1798. Bij Trafalgar vocht het tegen de 'l'Aigle en beide kapiteins werden gedood. Nadat het zijn masten verloren had, was de Bellorophon gedwongen de linie te verlaten. Dit oude schip was niet geschikt om een lange tocht te maken. Wisten de Franse zeelui in Rochefort dit?

248. Zie Graaf de Las Cases' 'Mémorial de Sainte-Hélène'.

249. Kapitein Frederick Lewis Maitland, geboren in 1777, had gediend bij de staf van Lord Saint Vincent. Zijn gedrag tegenover Napoleon werd sterk besproken in Engeland. De Britse regering onthief hem van zijn commando tot 1818. Hij stierf als schout-bij-nacht in 1838 in de Baai van Bombay en werd begraven in de kathedraal van die stad.

309 **15 juli 1815**

Mijn beste generaal, we zijn gisteren aangekomen aan boord van het Britse [schip]. We kunnen de ontvangst hier alleen maar prijzen en danken u voor de goede zorg voor ons. Informeer alstublieft Madame en prinses Hortense, die bij Parijs moeten zijn, dat het met de Keizer goed gaat. Informeer ook aub. prins Joseph, die bij Rochefort moet zijn.

Ik heb u een kopie van de brief gegeven, die de Keizer heeft geschreven aan de Prins-regent; ik hoef er u niet aan te herinneren deze aan niemand te laten zien voor ten minste de twee komende weken. U zult merken hoe ongepast het zou zijn als dit bekend wordt voordat de Engelse kranten deze hebben gepubliceerd.

Geloof, ect.

Getekend: Bertrand.

Die middag, toen we naar Engeland zeilden, zagen we de Superb aankomen, gecommandeerd door admiraal Hotham (250), die bevel gaf het anker uit te werpen langs de Bellophon. Deze officier generaal kwam onmiddellijk aan boord om de Keizer een bezoek te brengen en smeekte hem de eer aan te doen zijn schip te bezoeken en daar een klein hapje te accepteren. De Keizer zei, nadat hij even met hem gesproken had, zei bij het afscheid dat hij de uitnodiging aanvaardde.

De volgende dag, toen de Keizer uit zijn slaapkamer kwam om aan boord van de Superb te gaan, trof hij de mariniers aangetreden aan. Terwijl hij recht tegenover hen stopte, vroeg hij hen enkele wapenoefeningen te doen, inclusief die van de gekruiste bajonetten, wat ze met precisie deden. De Keizer naderde een van de mannen, duwde tamelijk hard op de loop van zijn geweer om de kracht van de man te beoordelen. Omdat hij niet voldoende weerstand in deze houding kreeg, greep hij het geweer en demonstreerde de beweging, tot grote verrassing van alle aanwezigen.

250. Admiraal Hotham (1777-1833) had in de Marine (Navy) gediend vanaf 1790 en had te Trafalgar gevochten. Van 1810-1812 commandeerde hij de Northumberland, hij had deelgenomen aan de blokkade van de Franse kust. Hij werd toen benoemd bij de Noordamerikaanse vloot. Hij werd op 4 juni 1814 schout-bij-nacht en in 1815 hees hij zijn kleuren op de Superb, een vaartuig met 72 kanonnen, gebouwd in 1798.

309

Toen de Keizer aankwam op het vaartuig van de admiraal, stond de gehele scheepsbemanning in parade uniform aangetreden op de dekken en de soldaten waren gewapend. Op zijn schip bewees admiraal Hotham de Keizer de eer van een gekroond staatshoofd. Saint-Denis, die de Keizer vergezelde, vertelde me na zijn terugkeer dat de ontvangst meest koninklijk was geweest qua toon, de Keizer was heel genadig tegen de admiraal geweest tijdens zijn bezoek aan dit schip en bij het afscheid dankte hij hem voor diens open en hartelijke ontvangst.

Die avond zeilden we weer richting Engeland. Zo'n grote aandacht van de Britten om ons te plezieren liet ons hopen dat de ontvangst in Engeland niet slecht zou zijn. Maar, helaas! Het was totaal andersom.

De officieren van de Keizers gevolg waren geplaatst in hutten in de eerste kanonbatterij. De Keizer was ondergebracht in de grote hut op het achterdek; de hut er net voor was zowel een eethut als een salonhut, waarin elke nacht een van de Keizers aide de camps sliep, net zoals in Parijs. Om dichterbij de Keizer te zijn, sliep hij in zijn slaaphut en Saint-Denis net buiten, dwars in de gang.

Graaf de Las Cases was een zeeofficier geweest en werd vaak bij de Keizer geroepen, die hem ondervroeg met betrekking tot de koers van het schip. Het was hem duidelijk, hoewel de wind niet gunstig en de navigatie moeilijk was, dat het schip niet zo snel vaarde als werd verondersteld; we zouden spoedig de reden weten. Het was tijdens dit kruisen, dat het de Keizer opviel, dat graaf de Las Cases slechts de onderscheiding van de Ordre de Reunion had en hij gaf hem het Kruis van het Légion d'honneur; hij zei hem het te dragen als deze nog steeds zijn recht erkende deze tekortkoming hem het niet eerder gegeven te hebben, te repareren. Tijdens deze eerste dagen van zeilen werd de Keizer niet zeeziek, maar dat gold niet voor zijn officieren en het personeel van zijn gevolg, die alleen zeeziek waren bij het begin van de oversteek. Op 24 juli bij aankomst in Torbay (251) om 08.00u. 's ochtends vernam de Keizer dat generaal Gourgaud van de admiraliteit geen toestemming had gekregen om van boord te gaan en dat alle communicatie met de wal voor hem verboden was. De generaal kwam spoedig en informeerde de Keizer, die niets goeds concludeerde van de weigering dat zijn aide de camp persoonlijk aan de prins-regent de brief, die hij bij zich had, zou afleveren en die hij had moeten afstaan.

310 *NB. Deze bladzijden bevatten afbeeldingen.*

311

312

313 De kapitein van de Slany (252), het schip, waarop hij aan land was gegaan, had het anker uitgeworpen in Torbay, informeerde generaal Gourgaud, dat zijn orders hem niet toestonden hem te laten communiceren met de wal en dat hijzelf de brief, die Gourgaud naar Londen moest brengen, zou afleveren. Hoe de generaal ook protesteerde, hij was niet succesvol; de Slany, waar hij onder bewaking stond, kon als onder quarantaine beschouwd worden totdat de Bellerophon haar anker in deze baai zou uitwerpen. Zodra hij was aangekomen, stuurde kapitein Maitland een koerier naar Lord Keith (253), die in Plymouth was. Terwijl hij zich aankleedde, keek de Keizer uit de patrijspoort van zijn slaaphut naar de kustlijn met leuke huisjes, waarin hij, zo zei hij, graag had willen wonen onder de naam Muiron, een van zijn aide de camps, gedood toen hij het lichaam van de Keizer bedekte met zijn eigen lichaam, of die van Duroc (254), waarvan hij veel hield.

251. Op 21 juli schreef Lord Liverpool aan Lord Castlereagh: 'We hebben allen dezelfde mening; we moeten Napoleon zich niet laten vestigen in dit land. De zeer delicate wettelijke vragen, die over dit onderwerp zouden opkomen, zouden hoogst gênant zijn.'

Inderdaad was het noodzakelijk de Keizer te verhinderen zich ergens op de Britse wet te beroepen en van een rechter een aanschrijven van habeas corpus te verkrijgen.

Dit was de grootste bezorgdheid van Lord Liverpool. Zoals bleek, werd deze aanschrijving op 31 juli verkregen. Er was een advocaat onderweg om de juiste autoriteiten op de hoogte te brengen en Liverpool schreef aan Castlereagh: 'Bonaparte geeft ons een hoop onrust in Plymouth.'

Er begon een vreemde race tussen de advocaat en Lord Keith en dit werd aardig opmerkelijk. Op 4 augustus verliet de admiraal abrupt zijn schip, sprong in een roeiboort, ging aan boord van de Tonnant, verliet deze weer om naar de Prometheus te gaan en verdween.

252. Dit was luitenant commandant Sartorius, commandant van de Slany, een korvet met vier geweren en acht kanonnen.

253. George Elphinstone, Lord Keith (1746-1823) was een oude zeerot, die had deelgenomen aan elke maritieme campagne van het eind van de 18^e eeuw tot 1815; hij had het konvooi van generaal Abercromby naar Egypte in 1810 begeleid. Hoewel hij niet bekend is geraakt als een groot admiraal, maakten toch belangrijke veroveringen hem tijdens gelukkig tochten een rijk en aanzienlijk man.

Altijd sliep hij onrustig door louter te denken, dat een Franse roeiboot steeds de oceaan op kon drijven is plaats van hier te blijven, had Lord Keith, onelegant bewaker van Napoleon, die hem een 'reptiel' noemde, vijftig jaar van zijn leven doorgebracht met het jagen op Fransen. Maar op de leeftijd van zeventig jaar, moest hij een van hen aan zijn tafel accepteren en aardig tegen hem zijn: Charles de Flahaut, aide de camp van de Keizer, de meest verleidelijke en representatieve heren van het soort, dat hij verafschuwde, want deze was net zijn schoonzoon geworden!

254. Een van Bonapartes oudste wapenbroeders, Muiron, was een artillerie officier tijdens het beleg van Toulon. Hij was aide de camp van generaal Bonaparte en werd gedood te Arcole, terwijl hij hem met zijn eigen lichaam dekte. Het schip, dat Bonaparte uit Egypte had terug gebracht, heette La Muiron.

Duroc, hertog van Friuli, groot-maarschalk van het paleis, aide de camp van de Keizer, werd gedood naast hem door een afgedwaalde kanonskogel in Silesia op 23 mei 1813.

314 Er werd fruit naar hem gestuurd door de eigenaar van een van de huisjes, die hij bewonderde. Toen hij zijn hut verliet, ging hij op de brug in gezelschap van graaf de Las Cases. Een groot aantal boten, waarin nieuwsgierige mensen zaten, verzamelden zich rondom het schip. De Keizer, het gangboord naderende, groette ze en dit werd beantwoord met hoerageroep. Hoe prachtig deze demonstraties ook waren, ze namen niet de tegenstrijdige gevoelens in ons weg.

Tijdens de nacht van de 25^e op de 26^e zeilden we naar Plymouth, waar we op de 26^e aankwamen, tien dagen na ons vertrek uit Rochefort en 27 dagen na ons vertrek uit Parijs. Een veel groter aantal mensen en kleine bootjes verzamelden zich rond het schip. De zee was er een groot deel mee bezaaid, het was duidelijk te merken dat door het welkom dat de Keizer ontving als hij zich liet zien, dat de interesse was gemengd met nieuwsgierigheid van de kant van de massa. Geen twijfel dat er angst was dat het steeds groter zou worden, want er werden orders gegeven om deze bootjes op enige afstand van het schip te houden. De mensen, die dit moesten doen, deden dit zonder aanzien des persoons, ze toonden geen enkel medelijden met betrekking tot de ongelukken, die het resultaat konden zijn van de botsing van hun eigen boten tegen die, die ze moesten terug duwen, vol met mannen, vrouwen en kinderen, die allen angstkreten uitschreeuwden. Deze maatregelen hadden hun hun oorzaken: de gezichten rondom ons waren veranderd, de naam van Sint-Helena werd gehoord. De erewacht stond nu aan elke kant van de deur van de eethut sinds de Keizer aan boord was gekomen; een ervan, een geboren Ier, bekruste zichzelf op een moment, dat hij dacht dat niemand het zag en liet me daardoor weten dat hij een katholiek was en hij zei me met lage stem: 'Niet goed voor de Keizer, Sint-Helena.' De eerste bediende (steward, rkv) van kapitein Maitland, die aan wal was gegaan en terug was aan boord, zei hetzelfde tegen mij.

315 Ik hield dit droeve nieuws voor mijzelf, maar ik geloofde wel in de mogelijkheid tot deportatie, een gerucht, dat al op het eiland Elba was rond gegaan en zijnde een idee van het Congres van Wenen. Op dit moment gingen ze zelfs verder; ze overlegden in een raad of ze de Keizer niet zouden overgeven aan de wraak van Louis XVIII. De hertog van Sussex (255), dat word beweerd, redde zijn land voor zo'n infame actie. Wij trachtten het lot te raden, dat op de gezichten stond van hen, die aan wal waren geweest. Kapitein Maitland was, toen hij aan boord terug kwam, was geschokt en buitengewoon opgewonden door het droevige nieuws dat hij had te vertellen. Zijn zwijgen over elk onderwerp was te duidelijk om niet begrepen te worden en als er nog enige illusies over

waren, lieten een brief van Lady Clavering (256) aan graaf de Las Cases en een rapport, dat de hertog van Rovigo (Savary) heimelijk bereikte, geen enkele twijfel bestaan over de bestemming, die de Geallieerden voor de Keizer bepaald hadden.

Op de ochtend van de 27^e wierp het fregat Eurotas (257) haar anker naast ons uit; plotseling waren er geruchten dat het de Keizer die nacht zou wegvoeren. De Keizer was zich bewust van deze geruchten, maar hij liet niets zien, dat er toe leidde dat hij enig vertrouwen had in zulk verraderlijke roddel en hij bleef vertrouwen hebben in de Britse eerlijkheid. Op dezelfde dag adviseerde kapitein Maitland de groot-maarschalk, dat hij net het bevel ontvangen had om alle officieren, die geen deel uitmaakten van de persoonlijke staf van de Keizer, aan boord van de Eurotas zouden worden gebracht.

255. De hertog van Sussex, zesde zoon van de koning van Engeland, George III – wiens waanzinziekte hem vanaf 1810 van de troon af had gehouden – was de broer van de prins-regent. Een liberaal, hij zette zijn kwaliteiten als spreker in dienst van de oppositie in en leidde een geestelijke campagne in het House of Lords ten behoeve van Napoleon.

256. Lady Clavering was een oude en betrouwbare vriendin van Mme de Las Cases en was van de tak Montholon. Van Franse origine, goed en behulpzaam, had zij in Londen een groot aantal verbannen families geholpen. ‘Het is dankzij haar dat ik in staat was om in Frankrijk terug te komen,’ zei Las Cases tegen de Keizer in 1816.

257. Het fregat Eurotas verliet Torbay op 8 augustus met aan boord de generaal Lallemand en Savary, evenals zes officieren. Allen verwachtten in Frankrijk aan land gezet te worden en dood geschoten te worden; maar de Eurotas bracht ze naar Malta, waar ze werden gedetineerd tot 1816. Lallemand ging naar de Verenigde Staten, Savary zwierf door de Oriënt tot 1819 en keerde toen terug naar Frankrijk, waar hij bij verstek ter dood was veroordeeld. In vrijheid gesteld door het hoogste gerechtshof werd hij hersteld in zijn rang in 1830 en hij stierf in 1833 op de leeftijd van 59 jaar.

316 Deze beslissing van het ministerie zou tijdens deze dag aangekondigd worden door Lord Keith; de angst steeg bij ons. Inderdaad kwam Lord Keith de 28^e een een bezoek van een half uur bij de Keizer af te leggen, maar het was een beleefdheidsbezoek en hij onthulde niets van de bedoelingen van de regering. Pas drie dagen later, op de 31^e juli kwam deze admiraal samen met de ondersecretaris van staat Bunbury (258) aan boord van de Bellerophon en verkreeg de eer ontvangen te worden door de Keizer. Ze worden voorgesteld, bleven ongeveer een half uur met hem alleen en ze vertrokken, terwijl ze op de tafel de volgende verklaring achter lieten na hem een mondelinge vertaling gegeven te hebben van de inhoud:

Omdat het passend is voor generaal Bonaparte te horen, zonder verdere vertraging, de bedoelingen van de Britse regering met betrekking tot hem, brengt Zijne Lordschap (admiraal Keith) de volgende informatie bij hem over:

Het zou in strijd zijn met onze plicht tegenover ons land en tegenover de bondgenoten van Zijne Majesteit dat generaal Bonaparte de middelen behoud of de gelegenheid krijgt om de vrede in Europa te verstoren. Daarom is het absoluut noodzakelijk dat hij beperkt zal zijn in zijn persoonlijke vrijheid, voor zover het dit eerste en belangrijkste doel dit vraagt.

Het eiland Sint-Helena is gekozen als zijn toekomstige residentie; haar klimaat is gezond en haar ligging zal hem toestaan met meer toegevendheid behandeld te worden dan het geval zou zijn geweest als zijn persoon opgesloten zou worden.

Het is generaal Bonaparte toegestaan onder de mensen, die hem naar Engeland vergezelden, met uitzondering van de generaals Savary en Lallemand, drie officieren, samen met zijn dokter en twaalf bedienden uit te kiezen, die hem zullen volgen naar Sint-Helena en het zal hem nooit toegestaan worden het eiland te verlaten zonder

toestemming van de Britse regering.

Schout-bij-nacht Sir George Cockburn (259), die benoemd is als commandant van het station op Kaap de Goede Hoop en de aangrenzende oceanen, zal generaal Bonaparte en zijn gevolg naar Sint-Helena brengen en hij zal gedetailleerde instructies van de regering ontvangen voor de uitvoering van zijn plicht.

Sir George Cockburn zal waarschijnlijk over enkele dagen klaar zijn om te vertrekken, daarom is het wenselijk dat generaal Bonaparte (260) meteen de mensen kiest, die hem zullen vergezellen.

De Keizer luisterde naar het bericht van de regering met grote kalmte, zonder enige emotie te tonen. Toen Lord Keith en Sir Henry Bunbury stopten met spreken, zei hij tegen he: 'Ik ben de gast van Engeland en niet haar gevangene; ik kwam in vrijheid om mij te plaatsen onder de bescherming van de Britse wet. De regering heeft de wetten van haar eigen land, de rechten van het volk en de heilige rechten van gastvrijheid met betrekking tot mij geschonden Ik protesteer en doe een beroep op de Britse eer.'

De admiraal en de ondersecretaris van staat verzekerden de Keizer, toen ze weg gingen, dat ze onmiddellijk deze woorden, die ze juist gehoord hadden, zouden overbrengen naar de ministers.

Dezelfde avond stuurde kapitein Maitland de volgende brief aan admiraal Keith:

258. Sir Henry Bunbury (1778-1860), generaal en onderscheiden historicus, was staatssecretaris van Oorlog in het kabinet van Lord Liverpool.

259. Sir George Cockburn, toen 43 jaar oud, hij zich onderscheiden tijdens de oorlog met Amerika. Tijdens zijn mars op Washington was hij in staat geweest de Bladensburg militie weg te leiden voordat de federale hoofdstad zich overgaf. Op 24 augustus 1814 had hij bevel gegeven om het Capitool, het Witte Huis, de marinewerf en verscheidene andere publieke monumenten te verbranden. Zijn reputatie van 'energiek' had hem een onderscheiding opgeleverd en de opdracht de Keizer te 'transporteren'.

De divisie (vloot, rkv) van deze admiraal omvatte de Northumberland, dat zijn vlaggenschip was, het fregat Havana, de Bucephalus, de Ceylon en de Furet. Het 2e bataljon van het 53e infanterie regiment was aan boord van deze scheen. Slechts één compagnie ervan was aan boord van de Northumberland.

260. In de originele tekst staat 'Buonaparte'. Marchand respecteerde deze spelling niet, waarschijnlijk omdat de pamfletschrijvers tijdens de Restauratie de naam van de Keizer op deze manier schreven, om het volk te herinneren aan zijn Italiaanse afkomst. In feite zegt het doopbewijs van de Keizer 'Bonaparte', maar zijn vader beschouwde deze spelling als foutief, zoals de Keizer in 1790 verklaarde aan de genealogist d'Hozier. De laatste Italiaanse handtekening van de Keizer is waarschijnlijk, die, die staat op zijn huwelijksacte van 9 maart 1769. In ieder geval, het document, dat op 14 maart van datzelfde jaar 1796 ondertekend is, leest als 'Bonaparte'.

318 *'Milord, ik heb het uittreksel van de brief, dat u mij heeft gestuurd, zorgvuldig gelezen. Ik heb u op de hoogte gebracht van mijn protest, ik ben geen krijgsgevangene; ik de gast van Engeland. Ik kwam naar dit land op een Brits vaartuig de Bellerophon, nadat ik haar kapitein geïnformeerd had over de brief, die ik had geschreven aan de prins-regent en nadat ik van hem de verzekering ontvangen had dat hij opdracht gekregen had om mij aan boord te ontvangen en me naar Engeland te brengen met mijn gevolg, zoals ik vroeg. Admiraal Hotham heeft sindsdien dezelfde verzekering herhaald; vanaf het moment, dat ik in vrijheid ontvangen ben op de Bellerophon, stelde ik mezelf onder de wetten van uw land. Ik wens in vrijheid in Engeland te leven, onder de bescherming en het toezicht van de wet, waarbij alle afspraken en maatregelen genomen worden, die noodzakelijk lijken. Ik wens geen enkele correspondentie met Frankrijk te hebben of deel te nemen aan politieke zaken. Sinds mijn abdicatie is het mijn bedoeling geweest mij te vestigen in de Verenigde Staten of in Engeland. Ik vlei*

mijzelf, Milord, dat de ondersecretaris van uw regering een betrouwbaar rapport zal opstellen over deze feiten. Het is in de eer van de prins-regent en de bescherming van de wetten van uw land, waar onder ik ben geplaatst en waarin ik vertrouwen heb.'

31 juli 1815

Napoleon

Onmiddellijk na het vertrek van Lord Keith en Sir Henry Bunbury, riep de Keizer om de groot-maarschalk. Geen enkel teken van deze onfatsoenlijke verklaring was van zijn gezicht te lezen; zijn geest rees ver boven deze monsterlijke verklaring uit, die een lijdensweg van Sint-Helena maakte en een martelaar van de Keizer. Vergezeld door de groot-maarschalk ging hij aan dek en liet zich zien aan de opgewonden menigte, met dezelfde houding als de voorgaande dagen. Maar er wachtte hem een pijnlijke scène; er zeilden een paar schepen vlak langs de Bellerophon voorbij met aan boord gewonde gevangenen van Waterloo.

319 Terug in zijn hut bleef de Keizer alleen een lange tijd met de groot-maarschalk, heftig sprekend snel ijsberend. Toen de groot-maarschalk weg ging, zei hij mij naar de salon een paar dozen te brengen, waar zilver en juwelen in zaten, evenals een paar kostbaarheden, die hij aan me toevertrouwd had en waarvan ik wist dat ze in de reiskist zaten. De Keizer kwam binnen en herhaalde wat de groot-maarschalk had gezegd; nadat ik aan zijn orders had voldaan kwam ik ben hem terug zoals hij gevraagd had. Toen ik binnen kwam, zag ik de gordijnen voor de ramen heel stevig dicht getrokken; ze waren van rode zijde, dat een mysterieuze gloed in de hut gaf. De Keizer had zijn uniform al uitgedaan, zeggende dat hij wat wilde rusten. Terwijl hij zich verder uitkleedde, zei hij me verder te gaan met voorlezen vanaf de plek waar het boeklabel lag in 'De Levens van beroemde Mannen', dat op zijn tafel lag. Ik was verbaas over de voorbereidingen, die de Keizer net gemaakt had met het sturen van genoemde zeken naar de hut van de groot-maarschalk. Hij wist dat wat hij op zijn lichaam droeg, dat hem toestond te kunnen ontsnappen aan zijn vijanden, als hij onfortuinlijk in zijn handen zou vallen, of als iemand probeerde een oneerbare handeling tegenover zijn persoon zou doen. De gedachte aan zelfvernietiging kwam als een bliksemflits bij mij op; ik voelde een ogenblik van verschrikkelijke angst. Ik was in de war door het drama dat zich tegenover mij zou kunnen afspelen. Ik voelde dat al mijn bloed zich naar mijn hart terug trok, toen de Keizer zonder de beddengordijnen te openen tegen me zei: 'Klaar'. Ik nam het boek op en las met geweldige zelfbeheersing om hem de achterdocht, die in mijn binnenste was opgekomen, niet te laten raden. Na een half uur van voorlezen, eindigend met de dood van Cato, kwam de Keizer tevoorschijn vanachter de gordijnen met een rust, die al mijn angsten verdreef en hij gleed in zijn kamerjas. Met betrekking tot de dood van Cato merkte de Keizer er op een dag over op: 'Hij deed het verkeerd; na de dood van Ceasar was hij verenigd met de zonen van Pompeus, dus werd hij de eerste man van de Republiek.' De herinnering aan de dood van Cato kon niet van toepassing zijn op de positie van de Keizer, die als een nieuwe Prometheus naar Sint-Helena zou gaan vertrekken.

Binnen in hem was een groot besluit bereikt, dat van leven en beschaafd Europa willen laten zien wat een grote geest kan doen in de grip van tegenslag. De Keizer had de groot-maarschalk geroepen. Ik ging weg, toen deze kwam en vond in de salonhut de hertog van Rovigo (Savary) en generaal Lalleman, die samen spraken over de uitsluiting, die hen verhinderde het lot van de Keizer te delen. Ongetwijfeld stonden ze op het punt om overhandigd te worden aan de Franse regering; beiden leken minachting te hebben over de dood, die hen wachtte. Ze betreurden echter de dood niet op de twintig slagvelden gevonden te hebben dan in de handen van de Fransen op de vlakte van Grenelle.

320 'U weet, Savary,' zei generaal Lallemand, 'we zijn zo vaak aan de dood ontsnapt, dat het ons wel zal pakken op de een of andere dag.' De rust van deze twee generaals, die spraken over hun onafwendbare einde, deed denken aan iets ouderwets in hun karakters.

Terwijl hij de hut van de Keizer verliet, hield de groot-maarschalk de lijst van personen in zijn hand, die, meer gelukkig dan de anderen, naar Sint-Helena zouden vergezellen de mooiste, meest complete genius van deze moderne tijd. De keuze viel op de groot-maarschalk, die zijn verlangen om de Keizer te volgen, waar hij ook naar toe ging, uitsprak, samen met zijn vrouw en kinderen.

De Keizer had de naam van generaal Montholon (261) en zijn gezin opgeschreven; graaf de Las Cases, wiens humor en kennis hij in het verleden zeer bewonderd had, samen met zijn zoon; generaal Gourgaud, verbonden aan de persoonlijke dienst van de Keizer als eerste aide de camp en die met redenen kon rekenen op de affectie van de Keizer, eindigde de lijst van geselecteerde personen. De regering stond slechts drie officieren toe; de Keizer besliste vier. Admiraal Keith stemde met deze wens van de Keizer in door graaf de Las Cases toe te voegen als kabinet secretaris.

261. Charles-Tristan de Montholon, zoon van Mathieu en Angélique-Aimée de Rostaing. Geboren in 1783 in Parijs. Getrouwd op 23 juli 1848 met Mmle O'Hara. (Het eerste huwelijk van de graaf met Albine Roger komt niet voor in zijn dienststaat.) Hij begon in het leger op 7 oktober 1799, diende in vele oorlogen en werd maarschalk op 23 augustus 1814. Hij ging met de Keizer naar Sint-Helena op 17 juli 1815, werd uit de militaire lijsten op de dag weg gestreept, keerde terug naar Frankrijk op 18 oktober 1821 en stierf uiteindelijk in Parijs op 20 augustus 1853.

Zijn campagnes betroffen 1799 Italië, 1800-1801 Beieren, Vendémiaire An XIV, 1805-1807 de Grande Armée, 1808 Spanje, 1809 Duitsland, 1814 Frankrijk.

Hij werd lid van het Légion d'honneur op 14 maart 1806 en ridder van Saint Louis op 8 juli 1814.

Zijn titel was graaf van het Empire; hij ontving op 15 augustus 1809 een pensioen van 4000 francs. Kamerheer van de Keizer in 1908.

Op 12 juli 1812 trouwde hij met Albine Vassal, een knappe jonge vrouw, die getrouws was geweest met Daniel Roger, een bankier uit Genève, maar scheidde van hem in 1809.

Op 19 december 1812 schreef de minister van Buitenlandse Zaken hem dat 'Zijne Majesteit zijn huwelijk had beoordeeld en geheel in tegenstelling was met de eervolle functies, die u zijn toevertrouwd.' Montholon zag daarom af van zijn kamerheerschap en ambassadeur in Wurtzburg en keerde terug in dienst van het ministerie van Oorlog.

321 Aan deze lijst was toegevoegd de huishoudelijke staf: de heren Marchand, Saint-Denis, Noverraz, Cipriani, Pierron, Lepage, de beide Archambault broers, Rousseau en Gentilini; allen, behalve Lepage waren bij de Keizer geweest vanaf het eiland Elba (262).

262. Voor details met betrekking tot Noverraz, zie Boek 1, voetnoot 101; Saint-Denis (129); Pierron (131); Cipriani (189).

Lepage, de kok van koning Joseph, zou zijn meester hebben moeten volgen naar Amerika. Maar op het laatste moment had Ferdinand Rousseau, eerste kok van de Keizer op Elba en tijdens de Honderd Dagen, een onplezierig gesprek met de groot-maarschalk over zijn salaris. Hij ging weg, daardoor iedereen in een netelige positie achter latend. Lepage stemde zonder veel enthousiasme in om mee te gaan. Hij was een onverschillige kok met een slecht humeur en een twijfelachtige loyaliteit.

Rousseau was een geheel andere zaak. In de keizerlijke huishouding had hij de kleurrijke titel van blikslager en kaarsenmaker, die zijn plichten verwaarloosde. Op Sint-Helena was hij belast met het onderhoud van het zilver, geen eenvoudige taak! Later afgevoerd door Sir Hudson Lowe, ging hij naar de huishouding van Joseph.

Gentilini was een Corsicaanse zeeman van 33 jaar. Stuurman van de roeiboort van de Keizer op Elba, was hij naar Parijs gekomen als lakei, een taak, die hij op Sint-Helena behield. Hij trouwde met Juliette Collinet, een wasvrouw. Heir onder staat de verklaring aan Gentilini, gegeven door de groot-maarschalk, toen hij Longwood verliet:

'Hij heeft met nauwkeurigheid, loyaliteit en toewijding gediend. Hij liep een longinfectie op, hij heeft Sint-Helena slechts verlaten vanwege ziekte. Hij verdient de bescherming van alle persoon, die aan de

Keizer toegewijd zijn. Deze garandeert hem een levenslang pensioen van 600 francs vanaf deze dag, te betalen door Madame Mère of elk ander lid van de keizerlijke familie.

Longwood, 30 sept. 1820

Graaf Bertrand'

De gebroeders Archambault waren trouwe dienaren, vaardige paardenmannen en meester in het gedurfd rijden. De oudste, Achille-Thomas, kwam in 1805 in de stallen, behield die taak, waarvan hij hield en volgde de Keizer naar Elba. Bertrand benoemde hem tot lakei en in deze functie diende hij in de Tuilerieën, in het Elysée en bij Waterloo. Op de ochtend van deze slag vertrouwde Saint-Denis de koets van de Keizer aan hem toe. Archambault gelukte het niet deze te redden, maar hij droeg weg twee portfolio's, die hij van bijzonder belang achtte. Zijn jongere broer Joseph-Olivier, even loyaal en toegewijd, was een lakei onder bevel van zijn broer.

Beiden keerden op Sint-Helena naar de stallen terug en als rijders of gidsen leidden zij het rijtuig van de Keizer in galop, nauw langs de verschrikkelijke randen van de wegen van het eiland rijdend tot vreugde van Napoleon en tot angst voor de dames, die hem begeleidden. Net als alle goede rijders weigerden de gebroeders Archambault nooit een glas wijn. Gedepoteerd van Sint-Helena door Hudson Lowe, verliet Archambault de jongere zijn broer en de Keizer. Achille zorgde voor zijn kwakkelende meester, daarna werd hij een hartstochtelijk partizaan voor prins Louis-Napoleon.

- 322 De groot-maarschalk werd twee bedienden toegestaan, Bernard, diens vrouw en hun kind. Voor Mme de Montolon Mlle Joséphine (263) en voor generaal Gourgaud een bediende, wiens naam niet op de lijst stond toen ze vertrokken en dus niet werd toegestaan van het schip af te gaan toen ze Sint-Helena bereikten en die met het eerste schip terug moest keren naar Frankrijk.

De beslissing om zich over te geven aan de Britten, gesteund door sommigen en afgekeurd door anderen had evenwel voor niemand geleid te geloven, dat er een schitterende ontvangst voor de Keizer klaar stond bij zijn landing, de teleurstelling was wreed. Gravin Bertrand was geheel van streek door deze sombere gevoelens; Sint-Helena maakte bij haar wakker het verlies van een kind, dat het vorig jaar was overleden op Elba en waarover zij zich niet kon beheersen. Ze zag in deze nieuwe verbanning het graf voor van overlevende kinderen, waarvan ze mateloos hield. Ze werd zo radeloos, dat ze de Keizer wilde spreken en binnen kwam zonder aangekondigd te zijn. Ze smeekte hem, dat waar hij naar Sint-Helena moest gaan, haar echtgenoot niet mee te nemen, omdat ze daar haar kinderen zou verliezen. De Keizer, die met graaf de Las Cases was, was overdonderd door deze onverwachte aanwezigheid, toen hij zag dat ze in zo'n grote stress was, trachtte hij haar geest te kalmeren. Echter, de zenuwachtige uitbarsting van deze dame was dusdanig, dat, terwijl ze vertrok met dezelfde impulsiviteit als waarmee ze was binnen gekomen, ze naar de patrijspoort van haar hut rende en zich in zee had geworpen, als ze niet op tijd gestopt was. De handeling van wanhoop gaven een teken van de meer of minder sterke interne opwinding bij een ieder van ons. Gravin Bertrand kwam haar afschuw voor Sint-Helena te boven, werd de baas over de angst, die ze had daar haar kinderen te verliezen, volgde de Keizer naar dit eiland van verbanning en was naast hem toen hij stierf.

263. Het Heyman paar was in dienst van de groot-maarschalk. De man Bernard was de lijfknecht van graaf Bertrand en de vrouw Colette was de meid van de gravin. Joséphine Brulé, 25 jaar, was kamermeisje bij gravin de Montholon.

- 323 Drie of vier dagen werden doorgebracht met het wachten op de Northimberland, die haar voorbereidingen moest maken en niets gaf aan dat de Britse regering de bedoeling had iets in haar genomen beslissingen te veranderen. De Keizer dicteerde aan graaf de Las Cases het volgende protest en vroeg kapitein Maitland het naar admiraal Keith te sturen:

Op zee aan boord van de Bellerophon, 4 augustus 1815

Hierbij protesteer ik ernstig, voor de hemel en de mensheid, tegen het geweld, dat mij wordt aangedaan en tegen het geweld tegen mijn meest geheiligde rechten, door met geweld tegen mijn persoon en mijn vrijheid wordt gebruikt. Ik kwam vrijwillig aan boord van de Bellerophone, ik ben geen gevangene, ik ben de gast van Engeland. Ik kwam hier zelf op aanwijzing van de kapitein, die bevelen van de regering had mij te ontvangen en me naar Engeland te brengen met mijn gevolg, als dat mijn wens was; ik presenteerde mij zelf in goed vertrouwen om mijzelf te plaatsen onder de bescherming van haar wetten. Zodra ik voet zette aan boord van de Bellerophone, was ik onder het Britse volk. Als de regering, door bevelen te even aan de kapitein van de Bellerophon om mij en mijn gevolg te ontvangen, slechts een val voor mij had willen zetten, een hinderlaag, heeft zij haar eer vergeten en haar vlag bezoedeld.

Als zo'n daad werd uitgevoerd, zou het voor de Britten in de toekomst voor hun loyaliteit, hun wetten en hun vrijheid tevergeefs zijn; het vertrouwen in de Britten zou verloren zijn met de gastvrijheid van de Bellerophone.

Ik herinner aan de geschiedenis; het zal laten zien dat een vijand, die twintig jaar geleden oorlog voerde tegen het Britse volk, in vrijheid kwam, in zijn ongeluk om bescherming te zoeken onder haar wetten – en welk groter bewijs kon hij geven van zijn bewondering en vertrouwen? Maar hoe antwoordde Engeland op zo'n grootmoedigheid? Zij stak zogenaamd een gastvrije hand naar de vijand uit en toen hij zichzelf in goed vertrouwen overgaf, slachtte zij hem af.

Napoleon

Tijdens de nacht van de 4^e augustus 1815 lichtten we het anker in Plymouth en gingen we verder naar Start Bay om op de Northumberland te wachten, die in Portsmouth werd uitgerust. We werden begeleid door het schip Tonnant en het fregat Eurotas. Hoewel de ankerplaats in Start Bay afschuwelijk was en de zee rustig bleef, leed de Keizer niet.

324 Op de 6^e werd de aankomst van Northumberland gesignaleerd, die ons naar Sint-Helena zou brengen. De voorbereiding van dit vaartuig was nog niet geheel klaar en het kon, zo werd er gezegd, niet eerder dan voor zes of acht dagen zee kiezen. Tot dan moesten we maar afwachten. Op deze zelfde dag kwam admiraal Keith om admiraal Cockburn voor te stellen en zei ons dat voordat we de Bellerophon zouden verlaten er orders van de minister waren gegeven voor een algemene doorzoeking van onze spullen.

Hier zijn de instructies, die admiraal Keith aan kapitein Maitland gaf:

Te anker in Start Bay, 6 augustus 1815

Alle wapens van welke soort ook zullen de Fransen van welke rang, die aan boord van het schip, dat u commandeert, worden afgenomen. Ze zullen zorgvuldig verzameld worden en u zult ze bewaken zolang als er Fransen aan boord van de Bellerophon verblijven; ze zullen toevertrouwd worden aan de kapitein van het schip, waarop ze vervoerd worden.

Kapitein Maitland nam het persoonlijk op zich hen de zwaarden te laten en enkel de geweren te nemen.

De instructies van het ministerie aan admiraal Cockburn gegeven gingen veel meer in detail en worden zichtbaar in het volgende uittreksel:

Als generaal Bonaparte van de Bellerophon is overgebracht aan boord van de Northumberland, is het een geschikte moment voor admiraal Cockburn het onderzoeken van de bezittingen, die de generaal zal hebben, te leiden.

Admiraal Sir George Cockburn zal toestaan alle meubels, boeken en wijnen. Bij het meubilair is inbegrepen alle zilverwaar, vooropgesteld dat het niet zo'n grote hoeveelheid is, dat het be4schouwd kan worden als minder voor persoonlijk gebruik dan als voor waarschijnlijke verkoop, omgezet in cash geld.

Hij zal afstand doen van zijn geld, zijn dimanten en al zijn verhandelbare aandelen, wat hun oorsprong ook is.

De admiraal zal hem uitleggen dat de Britse regering niet de bedoeling heeft zijn eigendommen in beslag te nemen, maar alleen de beheer ervoor om zo te voorkomen dat hij er gebruik van maakt als een instrument om te ontsnappen.

Het doorzoeken moet gedaan worden in de aanwezigheid van diverse personen, aangewezen door generaal Bonaparte en een inventarisatie van deze handelingen zal worden gemaakt en ondertekend door deze personen, zowel door de admiraal als elk ander individu, dat door hem is aangewezen te helpen bij deze inventarisatie.

325 *De rente van het kapitaal, afhankelijk van de grootte van dat kapitaal, zal ter beschikking staan voor zijn behoeften en haar beschikbaarheid blijft grotendeels voor hem. Over dit onderwerp zal hij af en toe zijn wensen communiceren, eerst met de admiraal en dan de gouverneur, als hij aankomt en als er geen reden is om hier tegen te zijn, zullen zij de benodigde opdrachten geven en de uitgaven betalen uit de gelden, afkomstig van de schatkist van Zijne Britse Majesteit.*

In geval van overlijden zullen de bezittingen van generaal Bonaparte in zijn testament bepaald worden; hij kan er zeker van zijn, dat zijn bezittingen strik bewaakt zullen worden. Als het zou gebeuren, dat een deel van zijn bezittingen in het bezit komt van personen uit zijn gevolg, dan zullen zij onder dezelfde regels vallen.

De admiraal zal naar Sint-Helena geen personen uit het gevolg van de generaal aan boord nemen zonder de toestemming van die persoon en nadat deze is uitgelegd, dat deze het onderwerp is van welke regelingen ook genomen worden om de persoon van de generaal te verzekeren. De generaal zal er van op de hoogte worden gebracht, dat als hij probeert te ontsnappen, hij zichzelf blootstelt aan gevangenisstraf, samen met een ieder van zijn gevolg, die in de toekomst betrapt wordt zijn ontsnappen te proberen.

Alle brieven, die aan hem geadresseerd zullen zijn, evenals aan zijn gevolg, zullen eerst aan de admiraal of de gouverneur worden gegeven, die ze zal lezen voor ze aan hen te geven; hetzelfde zal gebeuren met brieven, geschreven door generaal en door iemand van zijn gevolg.

De generaal moet weten dat de gouverneur en de admiraal een definitieve opdracht hebben ontvangen om aan de regering van Zijne Majesteit te sturen elke vraag of klacht, waarover hij meent te moeten communiceren. Niets hieromtrent is geheim, maar de papieren, waarop deze aanmerkingen gemaakt worden, moeten ongezegeld blijven, opdat zij elke opmerking, die zij geschikt achten, er aan kunnen toevoegen.

Gemerkte kopie, in de haven van Start Bay, aan boord van de Bellerophon

6 augustus 1815

Admiraal S. George Cockburn

De groot-maarschalk bracht me op de hoogte van het doorzoeken van de persoonlijke spullen van de Keizer; hij vertelde me het tijdstip, waarop het vervoer van deze bezittingen van de Belleophon naar de Northumberland zou zijn; en ik moest slechts

80.000 francs achter laten in een van de zilveren kisten; het overige zou over ons verdeeld worden en later aan mij terug gegeven worden.

326 Op de aangewezen dag kwam zoals hij had aangekondigd de admiraal en dhr. Glover (264), zijn secretaris en een douanebeambte. Ik had in dezelfde hut al de koffers verzameld, die zilverwaren, verguldsel, sèvre-porselein, tafellinnen en badlinnen bevatten, waar ze voor hen werden geopend en ik liet 4000 gouden napoleon noteren, die ze meenamen. Toen hij zag dat ik alleen was tijdens deze doorzoeking, vertrok de admiraal voordat de operatie begon en hij liet me alleen met de douaneambtenaar en zijn secretaris om door te gaan met de inventarisatie van alles, dat aan de Keizer toebehoorde. Ze bleken verbaasd te zijn over de kleine hoeveelheid bagage voor hun doorzoeking; ongetwijfeld maten ze het fortuin van de Keizer af bij de hoogte van zijn glorie, zij dachten bergen van rijkdom aan te treffen, waar slechts een paar overblijfselen van enige waarden werden getoond. Zij wisten niet, dat de Keizer zich met betrekking tot Frankrijk uitsluitend had bezig gehouden met de grootsheid van het moederland en het geluk van het land. Zijn desinteresse zou hem na Waterloo zonder geld hebben laten zijn, als niet zulke vrienden als de hertog van Vicenza (Caulincourt) en Bassano (Maret en graaf de Lavalette, met dhr. Laffitte, zich bezig hielden met voor hem een paar miljoen te reserveren, dat zes jaar later zou dienen om de beslissingen van zijn testament uit te voeren.

Toen de inventaris eenmaal was opgemaakt, ondertekende ik het samen met deze twee heren, die me een ontvangstbewijs gaven voor de 4000 napoleons, die moesten dienen voor de behoeften van generaal Bonaparte bij aankomst op Sint-Helena. Mij gehoor, meer dan mijn ziel, was hevig geschokt door deze betiteling en mijn nationale trots was diep gewond. Tot dan toe was het niet in mij opgekomen dat de Britse regering, die Frankrijks recht had erkend Napoleon een generaal, een consul en een Keizer te maken – sinds het aan de macht was, had het een vertegenwoordiger bij het Congres van Châtillon in 1814 om met hem te onderhandelen – vandaag deze titel zou bestrijden en hem die van generaal Bonaparte gaf, waarmee hij in hun ogen niet Keizer Napoleon bleef, maar hoofdzakelijk het hoofd van de Franse regering.

264. J.R.Glover, secretaris van Sir Hudson Lowe, liet een dagboek na, getiteld 'Napoleon- Last Voyages', gepubliceerd in 1893 en 1895.

327 Nadat ik zijn ontvangstbewijs had gelezen, zei ik tegen dhr. Glover, dat ik het niet kon accepteren zonder het eerst aan de groot-maarschalk te laten zien; dat de titel van generaal aan de Keizer was gegeven, was bij uitstek glorieus, maar deze kwalificatie kwam mij zo ongeschikt over en was zo in tegenstelling met het verleden, dat ik niets beters kon doen dan zijn orders te gaan halen. 'Dit zijn', zei dhr. Glover, 'de uitdrukkingen van de verklaring.' Ik verliet hem en ging op zoek naar graaf Bertrand, die tegen me zie, terwijl hij zie hand met gevoel op mijn schouder legde, 'Laat ze hem maar noemen zoals ze willen, het zal hem niet tegen houden te zijn wat hij is. Neem aan wat ze je willen geven.' Daarom accepteerde ik het ontvangstbewijs en een kopie van de inventarislijst, die me werd gegeven. Ik begreep toen, dat et zulk gedrag alles verwacht kon worden van de kant van die regering.

Tijdens dit bezoek was Lord Keith gekomen, vergezeld door admiraal Cockvburn en was de hut van de Keizer binnen gegaan om hem de laatste instructies van zijn regering te presenteren; die van het overgeven van zijn wapens. Hij boog voor de Keizer en zei met een diepbewogen stem tegen hem: 'Engeland vraagt om uw zwaard.' Saint-Denis, die hierbij aanwezig was, vertelde me dat de frons op het gezicht van de Keizer dreigend was en dat hij trots de hand op het handvat van zijn zwaard legde, hij leek iedereen te weerstaan, die probeerde het van het af te nemen. De twee admiraals, die duidelijk een

opdracht uitvoerden, die tegen hun karakters inging, salueerden respectvol toen ze weggingen; het Austerlitz zwaard bleef aan de zijde van de Keizer. Alleen de geweren werden ingenomen: deze heren (265) behielden hun zwaarden, hoewel zij er ook naar gevraagd werden.

De Keizer had van de groot-maarschalk vernomen dat de dokter, die hem aanbevolen was door baron Corvisart bij het verlaten van Malmaison, hem niet zou volgen.

265. Door het gehele boek heen gebruikt Marchand regelmatig de uitdrukking 'deze heren'; hiermee bedoelt hij de vier senior leden van Napoleons persoonlijke staf, de generaals Bertrand, Gourgaud, de Montholon en graaf de Las Cases. Marchand gebruikt ook regelmatig de uitdrukking 'deze dames'; hiermee bedoelt hij de twee vrouwen, die hun echtgenotes vergezelden, gravinnen Bertrand en de Montholon. – Ed.

328 Hij zei, toen hij zich klaar maakte om naar bed te gaan: 'Maingault moet erg geschrokken zijn door de instructies van de Britse regering; is het daarom dat hij mij niet vergezelt?

'Sire,' zei ik tegen hem, 'hij zinspeelde niet op die redenen; hij zei tegen mij dat apart van de eer verbonden te zijn in Zijne Majesteits dienst, er was een persoonlijk belang tussen gekomen; er moesten sommige zaken in Amerika worden afgerond waar zijn familie naar toe was gegaan en dat hij niet naar Sint-Helena kon gaan zonder deze belangen samen te voegen.' 'Hij is bang voor het leven in afzondering op Sint-Helena, antwoordde de Keizer; 'overigens was hij maar tijdelijk bij mij. Foureau zal komen en zich bij ons voegen, maar hij heeft heel duidelijk aan Bertrand duidelijk gemaakt, dat niets in de wereld hem kan verleiden weg te gaan; hij is blijkbaar geschrokken door de strenge aard van deze instructies.

De Keizer had me ieder van de mensen, die hem niet konden vergezellen, een som gelds in goud doen uitbetalen om voor hun onmiddellijke behoeften te zorgen en een jaar salaris aan die bedienden, die achter zouden blijven. Hij dicteerde me een briefje van 3000 francs, betaalbaar door dhr. Laffitte, voor een van zijn knechten, Gilles Pélissier, die hij niet mee kon nemen. De 250.000 francs, die waren verstoppt voor de Britse doorzoekingen, waren verspreid over twaalf riemen, die we om ons lichaam deden en die ik terug kreeg toen we op Sint-Helena aan kwamen. De Keizer noemde deze som geld 'zijn reserve' of 'een appeltje voor de dorst'. Elke maand zou ik er wat gespaard geld bij voegen. Bij de dood van de Keizer bedroeg dit speciale fonds tegen de 300.000 francs en het werd gebruikt voor de uitdelingen van het eerste codicil op Sint-Helena.

Sinds de Keizer aan boord van de Bellerophone was, had hij verschillende keren gesproken met dr. O'Meara (266), dokter op dit schip, die zeer goed Italiaans sprak en wiens houding open en eerlijk was. De dokter was in Egypte geweest en converseerde met de Keizer over zijn herinneringen over die glorie-tijd en de bewondering, die hij in dit land had achter gelaten. Deze omstandigheid in samenwerking met zijn bekwaamheid zichzelf uit te drukken in een taal, die de Keizer kende, maakte hem meer interessant voor de Keizer, die, als hij hem op het dek zag, hem naar zich toe riep en hem ondervroeg over de gezondheid van de bemanning of over andere aspecten van zijn kunnen. Tijdens de oversteek, die we net hadden gemaakt, had dr. O'Meara verscheidene mensen van het gevolg van de Keizer behandeld, die zeeziek waren geworden. (Dhr. Maingault was zelf erg ziek).

266. Barry Edward O'Meara, leeftijd 33 jaar, was assistent chirurg geweest bij het 62^e infanterie regiment, maar moest ontslag nemen vanwege een duel en toen ging hij bij de marine. Hij was de scheepsarts op de Bellerophon, toen de Keizer aan boord kwam. Als dokter te Longwood was hij verdacht, slecht behandeld door Hudson Lowe en na zijn vertrek van het eiland op 2 augustus 1818 van de lijst van de rollijsten van de zeescheep-artsen gestreept.

In 1822 publiceerde O'Meara twee delen: 'Napoleon in Exil and A Voice from Saint Helena'. Deze werken, vertaald in diverse talen, bespraken de behandeling waaraan de Keizer onderworpen was door de Britse minister en zijn ondergeschikte.

O'Meara trok zich terug in Londen en stierf daar op 10 juni 1836. In zijn testament, geregistreerd te Somerset House, kan men lezen: 'Ik maak gebruik van deze gelegenheid te verklaren dat met uitzondering van enkele onbetekendheden en onbedoelde fouten in 'The Voice from Saint Helena' een trouw en eerlijk verslag is van de behandeling van een groot man door Sir Hudson Lowe en zijn ondergeschikten en dat ik hier een paar feiten verwijder, hoewel die waarheid nogal overdreven zou zijn, tot het moment, waar het publiek hen niet meer zou geloven.'

Op zijn graf in St.Mary's Church, in Paddington Green in Londen, staat te lezen: 'Barry Edward O'Meara, surgeon to Napoleon'.

329 Iedereen prees zijn gevoelige, vriendelijke manieren. Alle pogingen, zelfs die van de admiraal, faalden om dhr. Maigault te overtuigen de Keizer te volgen, hij overwoog om dr. O'Meara bij zich te houden: en hij gaf de hertog van Rovigo (Savary) de opdracht O'Meara te vragen of hij hem naar Sint-Helena wilde volgen als persoonlijke (lijf)arts. De dokter gaf als antwoord dat hij erg graag deze eer aannam als de regering er niet tegen was en als hij kon blijven profiteren van zijn rechten als Engelsman. Admiraal Keith, geadviseerd door de groot-maarschalk over de wens van de Keizer, garandeerde dr. O'Meara prompt een onbeperkt verlot met vol salaris en toestemming generaal Bonaparte te vergezellen naar Sint-Helena als uitoefening van zijn medische functies.

Op 7 augustus nadat hij kapitein Maitland de haat, die zijn regering uitdrukte, had vergeven, bereidde de Keizer zich voor om de Bellerophon te verlaten. Hij ontving de officieren, die hem niet konden begeleiden. De scheiding was erg droevig: aan de ene kant tranen en wanhoop, aan de andere kant werden kalmte en deelnemingen gegeven aan hen, die hem niet volgden; dan het uiteindelijke afscheid. Toen hij de statiehut verliet, saludeerde de Keizer geëmotioneerd naar de officieren van het Britse vaartuig, die in de rij stonden langs zijn weg; allen waren bedroefd over de fatale uitkomst dat vanaf nu verbonden zou blijven met de naam van de Bellerophone: die van een gebrek aan gastvrijheid.

330 Hij stapte in de kleine boot, die voor hem en zijn gevolg klaar lag en bereikte de Northumberland, hij groette voor een laatste keer hen, die hij verleit en waarvan hij wist, dat ze hem met hart en ziel toegewijd waren. Eenmaal op de Northumberland bleef de Keizer op de brug om te praten met Lord Lowther en Littleton (267), die aan boord waren en de conversatie was heel levendig. Er resten nog een paar ogenblikken: ik gebruikte ze om wat afscheidswaarderen aan mijn vader en moeder te schrijven in Wenen, mijn familie, die ik misschien nooit meer zou zien.

Op het moment van zeilen omhelsden die Fransen, die de Keizer vergezeld hadden naar de Northumberland, hem met een uitbarsting van emotie, die bevestigde dat de scheiding voor eeuwig was. De hertog van Rovigo (Savary) en generaal Lallemand vertrouwden de Keizer aan mijn zorgen toe.

Een kotter, die rond het vaartuig voer om de boten weg te houden, die geladen waren met nieuwsgierige toeschouwers, veroorzaakte dat er een zonk en verscheidene mensen verdronken. Twee vrouwen dankten hun leven aan hun zijden jurken, die hen in het water drijvend hielden. De twee onfortuinlijke vrouwen werden bewusteloos aan boord van ons schip gebracht en daar werd eerste hulp gegeven, maar toen werden ze tergestuurd naar de kotter, die hen had doen zinken. Een paar mannen werden gered door aan de touwen te hangen, die boven het water hingen; zo was er tijd om hen te redden, maar de rest van hen verdronk.

De ontvangst, die de Keizer aan boord van de Northumberland kreeg, was niet zoals hij ontvangen was op de Bellerophone, toen hij aankwam, noch zoals die, toen hij ontvangen werd op de Superb. Hier werden de instructies van de regering in alle opzichten

nageleefd; veel beleefdheid, zelfs elegant van de kant van de admiraal; maar voor hem was het generaal Bonaparte, die aan boord was en niet Keizer Napoleon. De titel van Excellentie verving die van Majesteit.

267. Littleton, een kennis en vriend van Cockburn, had toestemming gekregen om aan boord van de Northumberland mee te reizen van Portsmouth naar Plymouth. Het 'Mémorial' beschrijft de kern van de conversaties van de parlementariërs met de Keizer: vossenjacht, de behandeling van de Keizer, zijn politiek met betrekking tot Spanje en Engeland, de toestand in Frankrijk, de slavenhandel, ect.

331 Op de 8e augustus 1815 voegden zich twee fregatten en verscheidene brikken bij met aan boord troepen, de admiraal gaf het teken om op weg te gaan; na dertien dagen in Plymouth en veertig dagen sinds ons vertrek uit Parijs, zeilden we naar Sint-Helena.

Op de 9^e kwamen de kusten van Frankrijk door de wolken in zicht en we zagen ze voor het laatst. De Keizer, die aan dek was, zette zijn hoed af en bleef bewegingsloos, terwijl hij met intense emotie in zijn stem zei: 'Adieu, land van de dapperen! Adieu, Frankrijk! Adieu!'

HOOFDSTUK 11 (blz. 332 – 347)

Leven aan boord van het schip – Aankomst op Sint-Helena – Jamestown- De weg naar Longwood

332 Het vaartuig, dat haastig was geprepareerd, vroeg om organisatie om goed ingericht te worden. Het was nodig voor alle troepen, die aan boord waren, een plek te vinden, evenals voor een paar vrouwen van militairen; het inladen van voedselvoorraden was niet geheel afgerond en moest onderweg verder gebeuren. Duizendtachtig personen waren aan boord van dit prachtige schip, gecommandeerd door kapitein Ross (268), een man van veel verdienste en beleefdheid. Het opperdek was klaar gemaakt voor de Keizer, die de hut rechts bezette, als men door de hoofdhut binnen trad en voor de admiraal, die de linker hut had. De statie (hoofd)hut was voor beide bestemd, bleef uit beleefdheid voor gebruik van de Keizer, die hem slechts een deel van de dag gebruikte. De admiraal verscheen alleen bij etenstijd. Het ijzeren bed van de Keizer was opgebouwd in plaats van het bed, dat voor hem bestemd was; een wasstandaard, tafeltje en een armstoel vormden het meubilair van deze kleine hut, verlicht door een patrijspoort. Gedurende de gehele reis sliep ik in die hut op een matras gemaakt aan boord van het schip.

268. Kapitein Charles Bayne Hodgson Ross (1778-1849) was de zwager van admiraal Cockburn en diende onder hem tijdens de oorlog in Amerika.

Op Sint-Helena woonde hij in Ross Cottage, vlak naast Longwood. Hij verliet het eiland op 19 juni 1816.

In een brief geadresseerd aan W.J.Hall in Kingston, Jamaica op 26 juli 1816 geeft hij informatie met betrekking tot de bewaking, georganiseerd door de marine op Sint-Helena: 'Geen enkel schip is toegestaan het anker uit te werpen, tenzij het water of voedsel nodig heeft. Dan wordt er een wacht aan boord geplaatst. Alle schepen, die ankeren, worden in veiligheid geplaatst bij zonsondergang onder toezicht van de wacht. Niemand van de stad mag buiten zijn na 21.00u., behalve één. De kustbewaking is altijd buiten; een schip kruist constant in één richting, een ander andersom. Consequent, zolang als dit huidige systeem blijft duren, zal het onmogelijk voor hem zijn te ontsnappen; de bewaking in deze plaats is erg streng.'

333 Ik werd regelmatig gewekt door de Keizer, die me dan vroeg om zijn afgeschermd lamp om te lezen en een paar aantekeningen te maken; de eerste die hij maakte, waren in Lacreteille. Saint-Denis, evenals aan boord van de Bellerophone, sliep in de aangrenzende ruimte, dwars voor de deur.

De Keizer, die zichzelf meer vrijheid wilde geven, zei dat hij de lunch om 10.00u. in zijn hut wilde hebben en dook rond 15.00 of 16.00u. op. Hij riep 'these gentlemen' om de

beurt om met hen te praten, waarbij hij een voorkeur behield voor graaf de Las Cases, die beter dan de anderen hem kon vertellen wat er aan boord gebeurde en wiens conversatie met hem het prettigste was. Ik had zes kleine mahoniehouten kistjes meegenomen, die een zogenaamde veldbibliotheek bevatte, gemaakt door dhr. Barbier (269), de bibliothecaris van de Keizer. Deze kistjes bevatten goede werken en waren een grote hulp bij het bevechten van de verveling bij zo'n lange oversteek.

De Keizer ging de statiehut binnen nadat hij was aangekleed en bleef daar gewoonlijk tot dat er gezegd werd dat het diner werd opgediend. Dan kwamen allen, die uitgenodigd waren, tezamen. De ereplaats aan tafel was voor hem gereserveerd; aan zijn rechterkant zat gravin Bertrand en aan zijn linker de admiraal. Hij werd bediend door Saint-Denis vanaf rechts en door Noverraz vanaf links; andere personen werden bediend in volgorde van hun rangen.

269. Barbier, een voormalige priester, werd benoemd tot bibliothecaris van de Keizer in 1807.

We kennen de samenstelling van de Sint-Helena bibliotheek niet. De Keizer wilde uit Parijs 10.000 delen meenemen evenals werken over Amerika, alles, dat verscheen, interesseerde hem, de campagnes, enz, atlanten, woordenboeken, zijn campagne-bibliotheek gevuld met moderne werken....

Hij was slechts in staat om met zich mee te nemen 588 delen van zijn bibliotheken in Het Trianon, Malmaison en een paar boeken, mee genomen tijdens het verblijf in Rambouillet. Er volgden een aantal privé zendingen per schip en die, die elk jaar gestuurd werd door Lady Holland, toen bevatte de bibliotheek in 1821 1814 boeken, 1226 kwamen per schip uit Engeland. Saint-Denis zorgde er voor.

In overeenstemming met de wensen van de Keizer werden er 400 boeken, 'gekozen uit degene, die mij het meest van nut waren', gegeven aan Saint-Denis om ze te overhandigen aan de koning van Rome. Daarna kozen de metgezellen er uit. Het overschot werd verkocht aan de Londense boekhandelaar Bossange, die, na enkele zorgvuldige selecties gemaakt te hebben, een publieke verkoop organiseerde op 23 juli 1823, de catalogus bevatte 123 items. Een paar boeken werden gegeven aan leden van de keizerlijke familie.

Bij de dood van Bertrand, werden de boeken, die tot zijn huis behoorden, gedeeltelijk verkocht als oud papier, behalve een dozijn, die voor die ramp bespaard bleven.

- 334 Hij bleef slechts een half uur tot drie kwartier aan tafel; als hij langer bleef, was dat van zijn kant een concessie aan de admiraal, die beval dat het serveren sneller moest zodat de Keizer niet gestoord werd in zijn gewoontes. Op de eerste dag al leed de Keizer door de duur van de Engelse maaltijd; Saint-Denis vertelde me dat de volgende dag en verder gedurende de gehele overtocht hij gewoonlijk opstond voordat het dessert was opgediend. Hij wilde aan dek gaan, gevolgd door een van zijn heren, meestal graaf de Las Cases. Apart van de regels aan tafel werd één land- en één zeeofficier aan zijn tafel uitgenodigd en als het weer het toestond, een van het eskadron, dat met ons mee zeilde. De Keizer stelde hen een paar vragen over hun carrières en toonde hen altijd grote beleefdheid. Op een dag, nadat hij de tafel verlaten had om aan het dek te wandelen, riep hij de master, die verantwoordelijk was voor de richting van het schip en die niet de rang van officier had. Hij had er plezier in met hem te spreken en eindigde door te zeggen: 'Kom morgen bij mij aan tafel.' De master moest deze uitnodiging twee maal laten herhalen, want het was compleet buiten de normale discipline en etiquette en hij geloofde dat de admiraal en de kapitein het er niet mee eens zouden zijn. Dit was niet het geval: toen de admiraal van de Keizer vernam wat deze wilde, was hij uiterst beleefd te verzekeren, dat wie hij de eer aandeed met hem aan tafel te zitten, welkom zou zijn bij het diner. Het is duidelijk, dat als de Keizer geen enkele klacht over admiraal Cockburn had, hij zich niet verplicht voelde zo zodra hij Sint-Helena aankwam, de aanwijzingen van de Engelse minister uit te voeren, gedictieerd door haat voor elke menselijke geest en de rechten van de mensheid. Gedurende de gehele oversteek, liet hij zichzelf steeds zien als erg hoffelijk tegenover de Keizer. Als deze van tafel opstond om aan dek te gaan, stond hij ook op, als het weer slecht was en bood hem zijn arm, die altijd werd geaccepteerd. De Keizer had een kanon

geadopteerd, waar tegen hij leunde als hij niet rond wandelde; de jonge midscheepmannen, die hem bewaakten, zodat hij zich niet verwondde gedurende de manoeuvres, noemden dit het kanon van de Keizer. Als het nacht werd, keerde de Keizer terug in zijn hut, waar hij zich bezig hield met gokken, waarbij hij altijd verloor. Tussen 21.00 en 22.00u. trok hij zich terug in zijn hut.

335 Zo waren de gewoonten van de Keizer aan boord van de Northumberland en tijdens de gehele oversteek: gevoelens van respect en bewondering vulden de bemanning als ze hem aan dek zagen verschijnen. Zij bewonderden zijn edele gelatenheid met respect tegenover de haatvolle instructies van Lord Bathurst en waren dankbaar dat hij een man van de bemanning in persoon had geëerd.

Op 15 augustus 1815 kwamen de heren individueel de Keizer een gelukkige verjaardag wensen; de Keizer was het vergeten en was aardig geraakt door deze attentie, die, zonder hem te demoraliseren, terug bracht naar vroegere gelukkiger dagen. Hij sprak gevoelige en vriendelijke woorden tegen elk van hen. Ik was door Saint-Denis gezegd, dat de admiraal, geïnformeerd over deze situatie, die avond bij het diner een toast voorstelde op de gezondheid van de Keizer, waaraan alle Engelsen mee deden. Die zelfde avond viel het op dat hij steeds won bij het spel en als hij met dit geluk was door gegaan, zou het bedrag behoorlijk zijn geweest. 'Mijn geluk was zodanig,' zei hij me toen we terug gingen, 'dat mijn winst bijna 80 napoleons was.' De Keizer had éenentwintigen gespeeld. Dit geluk leek me buitengewoon te zijn, zoals elke dag moest ik in zijn beurs de paar napoleons doen, die hij de vorige avond bij het spel had verloren.

Tijdens de lange reis leed de gezondheid van de Keizer niet; hij was in een perfect gelijkmatig humeur, leek geheel niet in de gaten te hebben, wat er rondom hem heen gebeurde en hij klaagde nooit.

Op de 23^e kwamen we in Madeira aan, een charmante stad, gebouwd tegen een heuvel; huizen, omgeven met prachtige tuinen, stegen boven elkaar uit en schiepen een meest prettige en pittoreske aanblik. Het was op dit eiland, dat onze provisie werd aangevuld; De sirocco (zandstorm uit de Sahara, rkv) waaide sterk, werd spoedig geweldig; een echte storm. De admiraal beval dat we de zee op moesten gaan om niet tegen de kust geslagen te worden; onze topmasten braken, maar de schade was snel gerepareerd. Ik had de butler van de admiraal, die aan land was gegaan, me een doos waterverf laten kopen om de tijd te verdrijven op Sint-Helena. Tijdens de twee dagen, die we op Madeira verbleven, was ik behoorlijk ziek door het stampen en rollen van het schip. Dhr. Glover, die met de purser van het schip aan land was gegaan, rapporteerde dat het eiland vreselijk had geleden van de storm. De inwoners, die Portugezen waren, legden bijgelovig de komst van deze sirocco op hun eiland bij Napoleon.

336

In de nacht van 25 op 26 augustus, toen alle schade gerepareerd was en de proviandering klaar was, zetten we zeil naar de Canarische eilanden. We lieten de Tenerife Peak achter ons, die we door een verreijker lang konden zien. Toen we in de tropen aan kwamen, zagen we een groot aantal vliegende vissen. Beneden deze breedte sprong er een mulat van Guadeloupe tijdens de nacht in zee en de scherpe kreet van 'Neger, neger!', die hij uitte, bracht het gehele schip in rep en roer. De wind was hevig en de zee tamelijk ruw. Onmiddellijk werden de zeilen naar beneden gehaald en er werd een roeiboot te water gelaten voor zijn redding, de kreten waren niet meer te horen, waardoor iemand hem had kunnen lokaliseren. Fakkels werden aangestoken om de boot te verlichten, die naar de arme man zocht, maar tevergeefs: hij was onder water verdwenen. De man was tot deze daad gekomen uit wanhoop voor de zweepslagen, die hij die ochtend had gekregen; niet in staat de drank te weerstaan was hij weer dronken geworden en om de bestraffing te ontlopen, was hij in zee gesprongen. Omdat er een grote

commotie op het schip was, was de Keizer bezorgd en ik moest hem vertellen wat er gebeurd was.

Ik was aanwezig geweest, toen een van deze straffen werd uitgevoerd aan boord van het schip; het aantal zweepslagen, geteld op de ruggen van de zeelui, was in niet verhouding tot de zwaarte van de misdaad. Ik had geen idee hoe mannen niet zouden opstaan tegen zo'n bestraffing. Het leek me dat de zekere degradatie voor de man, die ze kreeg, zo was, dat ik niet kon geloven dat zijn ziel nog in staat was iets van eer te voelen. Ik weet zeker dat dit mannen verandert in bruten, want ik zag een zeilmaker, die werd los gemaakt nadat hij net twintig zweepslagen had ontvangen en toch een dansje maakte. Ik kwam tot de conclusie dat er een soort van mensen was, dat tegen zulke zweepslagen kon, maar dat deze bevolking niet, zoals de Franse natie, grote inwoners kon voortbrengen.

337 Er waren Britse kranten gekomen en deze gaven de Keizer het idee om deze taal te leren; hij noemde dit aan graaf de Las Cases, die hem beloofde dat hij in weinig lessen in staat zou zijn deze openbare kranten zelf te lezen. Een uur per dag werd uitgetrokken voor deze les, die ook diende om de verveling te bestrijden tijdens deze lange reis.

Op 23 september kwamen we bij de evenaar aan, op deze breedte liet de kalmte van de zee aan de zeelieden toe een viering te houden bij het passeren van deze lijn.

We noemen de viering de Old Man Equator, voor de Britten is het 'the Great Beard.' De oudste van de zeelieden wordt Neptunes en zij, die zijn gevolg uitmaken, in de meest bizarre kleding, dragen hem rond in een stoel gemaakt van een kanononderstel, versierd met draperieën. Tijdens het dragen gaat hij het gehele schip rond, dan stopt hij voor de hut van de kapitein (omdat de normale gang van zaken deze dag omgekeerd is), vraagt hem de namen van de passagiers, die tot nu toe niet zijn ingewijd in zijn rijk. Hij ging naast de admiraal staan, die op het achterdek stond en vroeg naar generaal Bonaparte: de admiraal antwoordde lachend: 'Hij heeft de equator reeds overschreden.' Vijfhonderd napoleons, gegeven door de Keizer aan Neptunes, veroorzaakte bij de hele bemanning een tomeloze vreugde, onder zijn aanwezigheid begon het feest. Neptunes naderde de troon, die voor hem was opgericht aan de voet van de hoofdmast; iemand naderde hem door tien stappen te klimmen en daar werd iedereen beoordeeld, niet over zijn daden, maar over het meer of mindere enthousiasme, waarmee hij zichzelf voorstelde. Alle passagiers moesten zich aan deze ceremonie onderwerpen, kapitein Ross en de scheepskapelaan samen met de anderen. Vlakbij Neptunes waren twee mannen, opvallend door hun Herculeskracht, lichamen getatoeëerd als wilden en net als die: weinig kleding aan. Een van hen was gewapend met een enorm scheermes en de andere met een pot teer, dat gesmeerd werd op de kin van hen, die aller gehoorzaamst moesten verschijnen. Zij veroorzaakten het grootste plezier; emmers water werden van bovenaf op hen gegooid van de ra's, nadat ze geschoren waren, toen werden ze rond het schip gejaagd, waar ze ook probeerden zich te verbergen, ze konden niet ontsnappen aann de emmers water, die steeds op hen werden gegooid. Dit feest – waarop de gang van zaken compleet omgedraaid is, waar alles aan boord in verwarring is, waar het lijkt of de orde nooit meer hersteld wordt en dat de gehele dag duurt – stopte wonderlijk op een teken, dat door 338 kapitein Ross werd gegeven. Plotseling was de discipline en de orde op het schip terug gekeerd en de komst van een zacht windje was net begonnen na twintig kalme dagen en dit werd met vreugde begroet.

We bleven met een ferme wind verder zeilen, in formatie met het eskadron, er gebeurde niets opmerkelijks op onze route, behalve het vangen van enkele dolfijnen en het zien van enkele walvissen in de verte. Op de hoogte van Congo zond de admiraal, die er de grootste zorg aan besteedde dat de tafel van de Keizer goed was voorzien, een van de brikken heen om fruit en gevogelte te kopen, waarmee het in grote aantallen terug kwam. De oversteek begon aardig lang te duren; de admiraal had besloten een route te volgen,

die gewoonlijk niet gebruikt werd door handelaren. Deze route volgde de kust van Afrika in plaats van die naar Brazilië, waar sterke wind rechtstreeks naar of Sint-Helena of Kaap de Goede Hoop, richting India, leidde. Admiraal Cockburns poging een ongebruikelijke route te volgen veroorzaakte dat wij zeventien dagen langer dan nodig was op zee bleven; de brik en het fregat, die door de storm bij Madeira van ons weg geslagen waren, kwamen zeventien dagen eerder dan de Northumberland op Sint-Helena aan. De oversteek werd vervelend voor de Keizer, die, gewend aan veel lichaamsbeweging, geen gelegenheid kon vinden dat te doen; een paar dictaten aan generaal Gourgaud of aan de graaf de Las Cases waren de enige afleiding overdag en zelfs dan was hij niet geschikt voor deze zaken. Hij was bang om aan te komen op de plaats van zijn verbanning, het gaf niet hoe droevig de aanblik zou zijn.

Al enkele dagen waren er dolfijnen in grote aantallen verschenen en de zeelieden vingen er een paar, die ze opaten. De Keizer wilde er ook iets van eten en vond het vlees goed, maar dat was niet het geval met het haaienvlees, dat hij walgelijk vond. Alles was aanleiding tot afleiding aan boord. Op een dag was er een opmerkelijk lawaai aan dek, veroorzaakt door het vangen van een haai van zes voet lang en de Keizer vroeg me wat daar gebeurde. Toen ik hem vertelde, dat de vis, die zojuist gevangen was, 180 pond woog, wenste hij die te zien en hij had plezier in het gevecht van de haai met de zeelieden, hoe droevig die scène eigenlijk ook was. Ze begonnen hem te villen en het slaan van de staart tegen het dek was zo angstaanjagend, dat de Keizer, die er iets te dicht bij was gekomen, bijna gewond raakte. Binnen in deze jonge haai werden resten van menselijke kleding gevonden.

339 Elke dag was ik aanwezig als de positie van het schip werd bepaald en hoewel langzaam, kwamen we dichterbij Sint-Helena. Op 14 oktober 1815 zagen we dit eiland; in de middag riep iemand: 'Land' en onmiddellijk gingen alle ogen in de aangegeven richting, keken naar Diana's Peak, waarvan ons verteld was dat het het hoogste punt op Sint-Helena was. We hadden een heldere lucht, vijftien mijlen verder, maar het kon alleen maar aan de horizon gezien worden door een verrekijker. Om 21.00u. liet de Northumberland de zeilen voor de nacht zakken; vanuit het konvooi werd op bevel van de admiraal een korvet naar de kust gestuurd om onze komst aan te kondigen.

Op de 15^e, 70 dagen na ons vertrek van de kust van Engeland en 110 dagen na ons vertrek uit Parijs, wierpen we het anker uit voor Sint-Helena, dat ons niet aantrekkelijk leek. In tegenstelling met zijn normale doen was de Keizer vroeg aangekleed om het dek op te gaan en om een totale indruk van het eiland te krijgen, want dat kon hij onvoldoende zien vanuit de patrijspoort van zijn hut. Hij had een schets voor zich van het gedeelte van het eiland, waar we waren; hij had me gezegd, die mee te nemen en ik had het hem met veel verdriet gegeven. Eenmaal aangekleed ging hij het dek op met zijn kleine verrekijker in de hand. Je kon de stad niet zien, verborgen achter een terras, dat de contouren van de baai volgde; men kon alleen de vierkante kerk door het gebladerde zien, gelegen tussen twee enorme naakte rotsen, die loodrecht op een behoorlijke hoogte boven de zee lagen en voorzien leken te zijn met kanonnen op verscheidene niveaus. Het paleis van de gouverneur, omgeven door bomen, leek een prettige residentie te zijn; al het andere was een grote rots verstoken van enige begroeiing.

Hoe groot mijn verlangen om land te zien ook was, ik kon dit slechts verwelkomen als een graf. Na een paar ogenblikken gekeken te hebben, ging de Keizer terug in zijn hut zonder commentaar, niemand kon raden wat er in zijn binnenste omging.

Wat mijzelf betreft, ik was zo moe door dit drijvende huis, zo klaar met de titels generaal en excellentie aan de Keizer gegeven, dat waar de plaats ook zou zijn waar we moesten leven, er van uit gaande dat we daar alleen zouden zijn, ik dat boven de Northumberland zou prefereren. Al twee dagen verbleven de inwoners op de kade,

wachtend op de Keizer op het moment van ontscheping. Elke avond bij zonsondergang gingen ze naar huis, teleurgesteld in hun verwachtingen.

340 Een havenboot kwam langs zij direct na onze aankomst; de admiraal en Sir George Bingham (270), de commanderend kolonel van het 55^e line infanterie regiment, gingen aan wal om te zoeken naar een tijdelijk onderdak voor de Keizer en zijn gevolg, terwijl ze wachtten op een betere residentie. Een paar uur later kwam de admiraal terug aan boord met kolonel Wilks (271), de gouverneur van Sint-Helena voor de Oost-Indische Compagnie. Kolonel Wilks antwoordde direct en beleefd op e vele vragen, die de Keizer hem stelde en deed dat met hart en ziel en intelligentie. De Indische Compagnie had het eiland aan de Britse regering overgedragen tijdens de duur van de gevangenschap van Napoleon.

De brik Furet en het fregat Havana, gescheiden van ons door de storm bij Madeira, lagen voor anker op Sint-Helena gedurende de laatste zeventien dagen; zij namen de Braziliaanse route en die had ver uit de voorkeur dan die van de admiraal.

Na zo'n lange reis zou het fijn geweest zijn zodra we aankwamen aan land te gaan, maar we begrepen dat het noodzakelijk was een huis te vinden, dat groot genoeg was voor een comfortabele huisvesting voor zoveel mensen. Iedereen wachtte op de terugkeer van de admiraal, die de tijd van ontscheping besliste. Het gebeurde nog niet en de gehele dagen van de 15^e en de 16^e werden verspild, voordat er een voet op dit 'vervloekte' eiland

270. Brigadier generaal Sir George Ridout Bingham (1776-1833). Hij onderscheidde zich tijdens de oorlog in Spanje en werd naar Sint-Helena gezonden om het gehele garnizoen te commanderen. Hij bleef daar tot 24 mei 1820. Er zijn brieven van Bingham, geadresseerd aan Hudson Lowe, waaruit blijkt dat de verhouding tussen die twee niet altijd hartelijk was.

271. Colonel Mark Wilks (1760-1831) was gouverneur van Sint-Helena voor de Oost-Indische Compagnie. Hij was in 1813 aan gekomen en woonde hier met zijn dochter, Miss Laura. Toen de Keizer aankwam, was Wilks net getrouwd met een aantrekkelijk meisje van het eiland, Miss Dorothy Taubman. Elegant en goed opgevoed leek kolonel Wilks aanvaard te zijn door de Keizer, die er plezier in had met hem te babbelen.

341 werd gezet, zo zei graaf Bertrand het. De admiraal en kolonel Bingham gingen weer aan land en op de avond van hun terugkeer kondigden zij de Keizer aan, dat ze een klein huis voor hem en zijn gevolg in de stad hadden gevonden, terwijl Longwood afgebouwd zou worden. Hoewel de instructies van de minister betreffende de Keizer waren aan boord te blijven totdat het tijd was dat hij gehuisvest kon worden op een manier, die bij zijn detentie paste, liet de admiraal, die menselijker was, hem aan land te laten komen.

Op de avond van de 17^e oktober 1815, voordat hij de Northumberland verliet, riep de Keizer kapitein Ross om afscheid van hem te nemen en hem te vragen zijn dankbaarheid over te brengen aan de officieren en de bemanning. Zijn vaarwel werd met grote belangstelling door hen, die ze hoorden en diep geraakt door degenen, aan wie ze werden herhaald. De Keizer ging in de boot, vergezeld door de admiraal en graaf Bertrand en werd ingekwartierd in een huisje, dat toebehoorde aan dhr. Porteous: het was bijzonder schoon. Het was echter niet praktisch wegens haar kleinheid en ligging en het stond de Keizer niet toe zich buiten te vertonen zonder gezien te worden door de voorbijgangers noch uit te gaan zonder plotseling in contact te komen met de inwoners van de paar naaste huizen en te horen wat er in de stad gaande was.

De admiraal vergezelde de Keizer tot de salon, zei hem dat deze huisvesting tijdelijk was en dat hij zich zou haasten met het werk van de huisvesting, die zijn regering had bepaald. Hij herhaalde nogmaals dat hij dacht dat het aan hem was, dat de Keizer zich zoveel mogelijk comfortabel zou voelen, hij had gebrek aan materialen om het werk zo snel als hij wilde, af te maken. Ik was vóór de Keizer aan land gegaan en had het huis reeds bekeken. De salon was op de benedenverdieping, de slaapkamers op de tweede, dit

huis gehad geen tuin en geen hof. Ik zag verdrietig dat mijn droom gedurende de gehele reis, in duigen viel: complete isolatie en een praktisch huis met schaduwen water voor de Keizer. Ik had voor hem leuk gevonden de ‘Madonna van Marciano’ op het eiland Elba, met zijn koelte, getemperde schaduw en haar charmante bron. In plaatst daarvan hadden we een brandende zon op ons in de stad.

342 Om 20.00u. had iedereen de Northumberland verlaten en was in dit huis bijeen gekomen, waar niemand zich prettiger voelde dan op het schip.

Ik had de kamer van de Keizer zoveel mogelijk ingericht volgens zijn gebruikelijke gewoontes. Maar de kleine kamer, die voor mijn gebruik bestemd was, had geen uitgang, behalve in die kamer en dat maakte het behoorlijk lastig voor mij. De Keizer sliep slecht; hij vroeg me om zijn nachtlamp, lag in zijn kamerjas en nam een boek. Hij sprak met mij over de ongemakken van dit huis en zijn verlangen dat Longwood, gelegen vlakbij een bos op een vlak terrein, spoedig klaar zou zijn, zodat hij er in kon trekken. ‘Ik ga morgen met de admiraal naar dat huis kijken en het moet wel in een heel slechte staat zijn, als ik geen manier vind om er te wonen.’ Deze woorden gaven me een immens goed gevoel, want mijn ziel was gevuld geraakt met zo’n grote droefenis toen we door de poort van de stad liepen, dat ik een eeuwig vaarwel bad naar mijn familie. ’s Avonds hoorde ik dat de admiraal zich verzet had tegen het aan land gaan van de bediende van generaal Gourgaud; hij was niet opgenomen op de officiële lijst van de regering en hoeveel de generaal ook aandrong zijn bediende te behouden, waaraan hij was gehecht, was de admiraal onvermurwbaar. Hij werd aan boord gezet van de brik en naar Europa gestuurd om de aankomst van de Keizer op Sint-Helena te melden.

De volgende ochtend om 08.00u. stegen de admiraal, de Keizer en de groot-maarschalk, gevolgd door Saint-Denis, te paard om het huis te bekijken, waarover de Keizer met mij gesproken had tijdens de nacht. Tijdens zijn afwezigheid hoorde ik van de huiseigenaar, dat de temperatuur op de vlakte aardig wisselend was; er waren steeds veranderingen van mooi naar slecht weer en het mildere klimaat van de stad zou verre te prefereren zijn als ze bereid waren de Keizer het huis van de gouverneur te geven. De appartementen waren daar ruim, een mooi terras keek uit over het water; maar de Keizer kon daar niet genieten van de vrijheid, die hem gegeven zou worden op elk ander deel van het eiland, zonder angst voor zijn ontsnapping. Ik werd weinig aangetrokken door het vooruitzicht dat de Keizer in de stad bleef; volgens mij was de voorwaarde, die alles te niet deed, de beperking van zijn vrijheid.

343 Op weg naar Longwood zag de Keizer een huisje, gelegen op een plek, die hem rustiek en kalm leek te zijn. Hem werd gezegd dat het toebehoorde aan dhr. Balcombe (272); hij ging door, maar had de bedoeling op de terugweg hier te stoppen. Als Longwood niet bewoonbaar was, prefereerde hij inderdaad deze kleinere keet dan een huis in de stad, waar hij niet in staat was zich te bewegen zonder door voorbijgangers gezien te worden.

De Keizer kwam aan bij Longwood en was niet bijzonder blij met het huis, dat geen schaduw of water had en blootgesteld was aan de zuidelijke wind, die constant overheerste en op dat moment behoorlijk sterk was. Hij realiseerde zich meteen al het werk dat voor hem gedaan moest worden om daar een woonplek te maken en hij besteedde weinig aandacht aan alles wat de admiraal zei over het bouwproject en de verbeteringen. Het enige voordeel, dat hij daar voor zichzelf zag, was een plateau uitgestrekt over verschillende mijlen, dat hem zou toestaan te rijden en zelfs in zijn rijtuig uit te gaan, als ze bereid waren paden te maken door het bos van gombomen, dat op korte afstand van het huis stond.

272. William Balcombe (1179-1829) was een handelaar van de Indische Compagnie. Daarnaast was hij hoofd van deze firma op Sint-Helena en hij voorzag alle schepen met alles wat ze nodig hadden.

Balcombe en zijn vrouw, die een beetje leek op keizerin Joséphine, ontvingen de Keizer hartelijk tijdens zijn verblijf op The Briars en Marchand bevestigt, dat hij dat fijn vond. Aangewezen als bevoorradere van Longwood kwam Balcombe hier vaak en hij werd verscheidene keren door Napoleon ontvangen, alleen of met zijn familie. Hij verliet het eiland in maart 1818 en hij werd ervan verdacht door Huson Lowe, dat hij brieven met zich mee nam van de Fransen – hetgeen zeer goed mogelijk is. Hij keerde nooit terug naar Sint-Helena ondanks de vele verzoeken daartoe van de kant van Lord Bathurst.

Zie in the Lowe Papers een brief van Balcombe, waarin hij hoopt dat de gouverneur hun verschillen zal vergeten.

De jongste dochter van Balcombe, Betsy, een ondeugend jongensachtig meisje, dat de Keizer amuseerde, in haar latere leven Mrs. Abell, publiceerde verscheidene edities van haar 'Recollections of the Emperor Napoleon'.

- 244 De luitenant-gouverneur kolonel Skelton (273), die in Longwood had gewoond, was bijzonder blij, toen hij de Keizer begroette, maar hij kon de ellendige indruk, die het maakte, niet voorkomen. Ze deden grote moeite om de Keizer de andere delen van het eiland niet te laten zien, waar de residentie van de gouverneur was, Plantation House en waar ze hem veel beter in hadden kunnen onder brengen. Plantation House was toen hetzelfde huis, dat ik 25 jaar later zag, toen ik de eer had de stoffelijke resten van de Keizer onder leiding van de prins van Joinville terug te brengen. Het lag prettig gelegen, beschut tegen de oostelijk wind, omgeven door water en koele schaduw; heersend over een goed gecultiveerde vallei met magnifieke bomen en goed aangegeven paden. Toen ik de elegante binnenkant van deze residentie zag, kon ik niet verhinderen dat mijn gedachten terug gingen naar het barbarische proces, dat gevoerd was over de keuze van Longwood als residentie voor de Keizer, terwijl er zo'n prachtige plek was aan de andere kant van het eiland. Daar zou zijn leven langer hebben geduurd, nu wilden ze door de strengheid van het klimaat dit leven zo snel mogelijk laten verdwijnen. Eeuwige schande voor de Britse regering!

Hier volgt nog wat informatie over onze verkenning van Sint-Helena, dat voor de lezer van belang kan zijn, nu dat eiland – daardoor beroemd – de staat van gevangenis net zo als zijn graf, voor de Keizer is geworden.

Jamestown, gelegen in chapel bay, is omgeven door steile rotsen, die meer dan zeshonderd voet boven zeeniveau stijgen. Het eiland is bewaakt tegen alle onverwachte dingen; niet alleen vanwege de uitkijkposten, die elk naderend schip kunnen ontdekken op een afstand van vijftien mijlen op zee, maar ook vanwege de geweldige verdedigingswerken, die elk beklimmen verhinderen.

273. Het Skelton-paar was redelijk aardig. John, 52, was luitenant-kolonel in het Indiase leger en was luitenant-gouverneur van het eiland sinds 1813. Zijn vrouw was rond de veertig, ze sprak behoorlijk Frans en de Keizer ontving haar met plezier. Ze werd verscheidene keren voor het diner uitgenodigd en ook om een ritje in het rijtuig te maken. Ze stierf in 1866 op de leeftijd van 91 jaar in Cheltenham en werd door de Keizervaak aangehaald vanwege haar conversaties.

Hudson Lowe had Skelton, zoals zo vele anderen, er van beschuldigd brieven van de Keizer mee naar Engeland te hebben genomen, toen hij in mei 1816 Jamestown verliet.

- 345 Vanuit de baai is de stad verborgen achter een muur, die de contouren van de baai volgt tot aan het paleis van de gouverneur; tussen die barrière en de zee strekt zich een kade uit, waarop zes artillerie kanonnen op zeeniveau zijn geplaatst, die kruisvuur kunnen geven en de ingang van de haven verdedigen; geen enkel vaartuig kan zonder hun toezicht passeren. Groepen kanonnen, niet minder indrukwekkend, staan gepositioneerd op verschillende niveaus langs de meest diepe kliffen, die de stad domineren; op elk van deze platformen beschermen forten Jamestown, de baai en de haven, daardoor wordt dit gebied veranderd in een werkelijke fort, onmogelijk te nemen.

Vanaf de kade wordt de stad betreden via een verharde weg, gemaakt door de muur en

die leidt naar een nauwe poort, vaak afgesloten met een ophaalbrug; daaronder is een groot, vierkant plein beplant met bomen aan de linker en rechterkant. Het paleis van de gouverneur (niet te verwarren met het woonhuis van de gouverneur, Plantation House, dat drie km verder op ligt, rkv) is van binnen luxueus en heeft aan de linker kant de tuinen van de Oost-Indische Compagnie met overvloedig veel bomen en exotische planten, de kerk is aan de rechterzijde. Privé huizen en winkels, geveerd en niet geveerd, omgeven dit plein en volgen de straat, die gaat in de richting van de vallei en de weg naar Longwood. Het geheel van deze stad, gemaakt van ongeveer honderd huizen, is schoon en elegant. Als men de vallei volgt, die omhoog gaat naar de cottage van de Balcombes, ziet men de Oost-Indische opslagplaatsen, een luchtig gazon en meer cottages. Door de beek, gevoed door een waterval, die van de bergen komt en de zuidelijke vallei omzoomt, is de begroeiing weelderig en als men verder daalt naar de Longwoodweg of naar die van Plantation House, is het uitzicht pittoresk. De beek voorziet de schepen van een waterpunt, daardoor kan water op de kust ingeladen worden zonder de stad te betreden.

346 Toen wij aankwamen, waren er op het eiland geen wegen geschikt voor rijtuigen. Alle verbindingen waren via landwegen en het eiland telde ongeveer 500 witte inwoners, inclusief het garnizoen en ongeveer 300 slaven. In 1821 waren er ongeveer 800 blanken, 300 negers en veel Chinezen of Indiërs, sommigen waren werkzaam te Longwood als bedienden in de keuken, voedselvoorraad en kledingverzorging. Bij het begin van ons verblijf werd water in vaten gebracht, zodat de Keizer geen bad kon nemen zoals hij gewild had. Pas veel later maakte Sir Hudson Lowe het mogelijk, nadat de constructie van een zeer groot waterreservoir aan de voet van Diana's Peak was ondernomen, om daar water tijdens het regenseizoen te gaan halen; Longwood en het kamp waren toen voldoende voorzien. De reserves van het eiland waren zo klein, toen we aan kwamen, dat het garnizoen een geheel jaar lang op rantsoen moesten, zoals ze aan boord hadden gedaan. De inwoners haalden bij de winkels van de compagnie artikelen, die ze nodig hadden en het was hen niet toegestaan koeien of schapen te doden zonder toestemming van de gouverneur.

De periode, dat de inwoners meer luxe kregen is ruil voor verse zaken, die ze de reizigers aanboden, was die, waarin de vaartuigen van de Oost-Indische Compagnie, op weg van India naar Europa, arriveerden op Sint-Helena. Deze periode duurde een paar weken en leidde in Jamestown tot een heilige opwindings; na een lange reis waren de vreemdelingen aangenaam verrast een rustplaats te vinden, die hen water, vers vlees, verse groente en fruit bood en hen in staat stelde lange ritten te paard over het gehele eiland te maken, waar prettige residenties zijn zoals Plantation House, Rosemary Hall en Sandy Bay. De cottages The Briars, Dewton en Mason (274) bieden hen mooie gastvrijheid en koele schaduw om van de hete zon uit te rusten. Deze voordelen bestonden niet op Longwood. Dit land bestond uit niet meer dan een plateau, waarop een aantal niet geslaagde pogingen waren gedaan granen te verbouwen. Dat deel van het eiland werd constant gebeukt door de zuidoostelijke wind.

274. Plantation House, de residentie van de gouverneur, dateert van 1601. Het huis is groot met talrijke slaapkamers en twee vleugels. Gezien vanuit het noorden is het beschermd tegen de zuidelijke wind door een serie heuvels, die oost-west lopen, beplant met dennen en eiken. Als men de grote hal uitkomt, komt men onder een doorgang en dan de trappen af, die leiden naar een grote weide, omzoomd door bos. Goed onderhouden en bevoeid is het plezierig en waterrijk. Een hek, geplaatst in een halfronde muur, opent een pad, dat leidt van Sandy Bay naar Jamestown.

Sir William Runciman schreef: 'De tragische vergissing de Keizer naar dit vergiftigende plateau van Longwood te sturen en Lowe Plantation House te geven als residentie, is een gebeurtenis, die weinig mensen, die de feiten en de omstandigheden kennen, niet kunnen begrijpen.'

347 Zo goed als het ook leek voor reizigers, die net een lange reis hadden gemaakt, is het klimaat van Sint-Helena is in het algemeen ongezond, speciaal in het gebied waar de Keizer woonde.

Daarom kon niets, dat de admiraal voorstelde om het plateau van Longwood te verbeteren, aantrekkelijk voor de Keizer lijken. Het was eenvoudig een manier om toevoegingen te maken aan een bouwvallig huis met één verdieping, dat dienst had gedaan als woonplek voor de luitenant-gouverneur.

HOOFDSTUK 12 (blz. 348 – 365)
**Installatie op The Briars – de Familie Balcombe – Admiraal Cockburn –
Dr.O’Meara – Vertrek naar Longwood**

348 Toen hij terug keerde van Longwood, sprak de Keizer tegenover de admiraal zijn wens uit om The Briars te bezichtigen. Onderweg vertelde de Keizer hem, dat als de bewoner er geen bezwaar tegen had, hij graag het paviljoen wilde gebruiken, dat ongeveer 25 stappen van het hoofdgebouw af lag: hij woonde liever hier dan in zijn accommodatie in de stad. Toen zij bij de cottage waren aangekomen, werd de vraag aan de eigenaar gesteld, die het ruimhartig toestond; hoewel hij in bed lag met jicht, sprak hij het verlangen uit het gehele huis af te staan. De Keizer waardeerde deze geste, maar wilde dit niet accepteren; hij zei hem dat hij met plezier alleen het paviljoen wilde gebruiken, dat afgezonderd was van het hoofdgebouw, op voorwaarde dat de gewoontes van de familie niet verstoord weden. Nadat de Keizer was geweest op de krapte van zijn onderkomen, waarin hij zou wachten totdat het werk in Longwood afgerond zou zijn, wenste hij meteen hier te blijven en de groot-maarschalk keerde alleen naar de stad terug. Hij bracht mij van de beslissing van de Keizer om tijdelijk op The Briars te verblijven op de hoogte en hij gaf mij de opdracht zijn spullen daar heen te brengen en Noverraz mee te nemen. Tegelijkertijd gaf hij me instructies voor Cipriani, de butler, om elke dag tijdens zijn verblijf vanuit de stad het diner te laten brengen. De Keizer nodigde ook graaf de Las Cases uit, die dacht zonder zijn zoon te kunnen komen. Maar de Keizer zei, toen hij hem zag, : ‘Ik wil je niet scheiden van wie je naaste is, ga Emmanuel halen.’

Ik had een ogenblik plezier, toen ik deze beslissing vernam. Nadat alles geregeld was en Noverraz belast was met het brengen van de bagage, ging ik me bij de Keizer voegen.
349 Hoe zwaar het gevoel ook was, dat ik vertelde, toen ik Jamestown binnen ging; het zien van die mooie kleine huisjes, zo attractief geveerd met mooie decoraties in de enige straat en het openbare plein; hoe mooi het landschap en de schaduw van de botanische tuin ook waren, ik verliet dit alles zonder spijt voor afzondering, want ik stelde me in de stad niet meer dan een sombere residentie voor, vervelend en onpraktisch in verband met de gewoontes van de Keizer. Tenslotte: het familieleven, waar naar ik verlangde, waarin geen Engelsman meer zou zijn, daar was veel voor te zeggen. De weg, die ik naar The Briars volgde was dezelfde, die naar Longwood ging; aangelegd op de helling van de berg, zag die uit over de stad en de kleine vallei, van hier uit naar de steile klif, waar hij eindigde. Daar viel van de bovenkant van een zwarte rots een zilveren stroom naar beneden en eindigde aan het einde in een kleine mist, waaruit weer een stroom ontsprong, bedekt met waterkers, die naar de stad beneden meanderde. Het paviljoen van de Keizer keek uit over deze kleine vallei, waar hier en daar verstrooid een paar kleine huisjes stonden, omgeven door naar het leek goed onderhouden tuinen. De stad en de schepen in de haven, met de gehele horizon als achtergrond, boden een pittoresk uitzicht, niet verstoken van charme. De dorheid van de rotsen, die de stad domineerden en zich

uitstrekten tot The Briars gaven zelfs meer waarde aan de begroeiing van dit kleine stukje grond.

Ik trof de Keizer aan, zittend bij de deur van zijn paviljoen, pratend met de admiraal, die bij hem was gebleven. Hij riep me bij hem en vroeg of de bagage er al was; ik antwoordde dat die er binnen een uur zou zijn. Niets kon kleiner zijn dan dit paviljoen, dat ik onmiddellijk bekeek; een kleine antichambre, een grote ruimte met vier ramen en daarboven twee kleine kamers onder het dak, te bereiken via een smalle trap vanuit de antichambre. Dat was het gehele onderkomen, dat door de Keizer, graaf de Las Cases, zijn zoon, Saint-Denis, Noverraz en ik zelf gebruikt zou gaan worden. De uitbouwen van het hoofdgebouw waren gering, maar een groene laan recht vooruit, de tuin goed onderhouden, water en schaduw waren volop aanwezig en de rust van de Keizer zou hier niet verstoord worden. De vrouw des huizes en haar twee charmante dochters boden alles wat van belang was om de ruimte te meubileren, die voor de Keizer bestemd was.

350 Ik nam een paar stoelen, een leunstoel en een tafel aan; wat met Noverraz uit de stad mee kwam, zou de Keizer voldoende zijn om zijn gewoontes weer op te nemen. Op The Briars beschouwde men zich als een kampeerder; de Keizer zag om zich heen het meubilair van een veldtent.

Zodra de spullen waren aangekomen, begonnen we aan de opbouw van zijn bed; de tafel werd in het midden van de kamer geplaatst met een kleedje er op. Hij diende als bureau en als eettafel. Het was onmogelijk meer beperkt te zijn dan de Keizer was, maar hij was vrij zich te bewegen en de rest kon vergeten worden. Een commode werd me door dhr. Balcombe met zo'n aandrang aangeboden, dat ik het moest accepteren. Ik spreidde de reistas van de Keizer er op uit, die de kamer enigszins opfleurde. Ik liet een kleine krat uit de stad komen, waarin de zilveren wasstandaard, die meegenomen was uit het Elysée-Bourbon paleis, werk van de zilversmid Biennais. Dit zilverwerk was zeer elegant, had 10.000 francs gekost en was een bron van bewondering voor de familie Balcombe. Portretten van de koning van Rome en keizerin Marie-Louise werden aan de wand gehangen en een paar stukken kled, gehangen aan touwen voor de ramen, maakten de meubilering van de kamer af. Graaf de Las Cases werd met zijn zoon boven ondergebracht; Saint-Denis, Noverraz en ik sliepen in de gang, gewikkeld in onze jassen op veldmatrassen, die uit de stad waren gekomen.

Hier was het dat de meester van de wereld, overgelaten aan zijn lot, twee maanden woonde. Hij moest wachten op het voor hem bedoelde huis, dat in de meest steriele deel van het eiland lag, dat afgemaakt werd. Tegenover zo'n groot noodlot begrepen we dat de tijd voor zelfverzorging was aangebroken. We faalden hier niet in, we zorgden overal voor en de Keizer werd op Sint-Helena op dezelfde wijze bediend, met dezelfde zorg en met dezelfde aandacht als in de Tuilerieën tijdens zijn hoogtepunt. Niets was voor ons teveel om dit te bereiken, het enige en uitsluitende doel van onze wensen was hem een gelukkige en welverdiende toewijding tegen elke prijs te geven. Artillerie kapitein Greatly (275) trok met twee bewakers in The Briars om oog op de Keizer te houden.

275. Kapitein Thomas Greatly, koninklijke artillerie, commandeerde het detachement gunners aan boord van de Northumberland, dat de guns moest bedienen, die het eiland verdedigden.

351 *afbeeldingen*

352 Maar hoeveel moeite hij ook deed om de Keizer niet in de weg te staan, was deze er altijd en dat had zijn ongelukkige resultaat; het karakteriseert het begin van het falen van de verhouding tussen de admiraal en de Keizer.

Het diner kwam uit de stad, gebracht door Cipriani, de volgende dag werd de lunch gemaakt van een deel van het diner van de vorige avond. Het was duidelijk dat de Keizer zeer arm zou leven in deze omstandigheden. Graaf de Las Cases en zijn zoon moesten het

zonder servetten stellen de eerste dag, want het tafellinnen was nog niet aan gekomen. Alles, dat door slaven vanuit de stad naar de Briars werd gebracht, was koud; de Keizer klaagde de eerste dagen niet, gaf de schuld van die armzalige diners aan de slechte organisatie. Echter, hij sprak er wel met mij op een avond over toen hij naar bed ging. Ik zei hem dat hij in de stad een butler en een hoofd voedselvoorziening had; een van de twee kon bij hem zijn en voor hem koken op The Briars; en zonder mrs. Balcombe te storen, zou het mogelijk en handig zijn een kleine ruimte te gebruiken, waar de slaven hun voedsel kookten. Op deze manier zou hij een warm diner hebben. Twee dagen later kwamen op bevel van graaf de Montholon, die door de Keizer opgedragen was in dienst van de groot-maarschalk te werken, Pierron, hoofd voeding en Lepage, de kok en ze trokken in The Briars. Het linnen en het zilver kwamen in voldoende hoeveelheid aan.

353 De dienst aan de tafel van de Keizer werd weer normaal, zoals het vroeger was. In de stad was Cipriana opgedragen voor de provisie van The Briars te zorgen, het kwam elke ochtend daar aan en voor het zorgen van de onderkomens van de officieren met hun families in de stad. Hij hield de twee broers Archambault, Gentilini en Rousseau en Santini om aan tafel te bedienen bij zich.

Admiraal Cockburn, die probeerde de rapportage, die zich had ontwikkeld tussen hem en de Keizer op de Northumberland vast te houden, kwam van tijd tot tijd op The Briars om zijn diensten aan te bieden. Maar de veiligheidsmaatregelen, door zijn officier genomen, wekten bij de Keizer ergernis en waren totaal onzinnig. Dit veroorzaakte dat het contact zwakker werd in plaats van sterker. Vanaf de inrichting van de keuken in Longwood (276), kon de Keizer, als er een officier vanuit de stad kwam, hem bij zich houden voor het diner en hem dus langer bij zich houden; hij zorgde er dus zo voor, dat er weer een dag voorbij ging zonder dat hij gezien werd. In deze afzondering behield de Keizer de gewoontes, die hij had ontwikkeld aan boord van het schip; hij bleef in zijn eigen kamer tot 16.00u., kleepte zich aan en gevolgd door graaf de Las Cases ging hij de tuin in om te wachten op het moment, dat hij hoorde dat het diner klaar was. Generaal Bingham, die op een ochtend een bezoek kwam brengen aan de Keizer, riep afkeurend over de krappe toestand van zijn onderkomen en bood aan hem een tent te sturen, die opgezet kon worden recht tegenover het paviljoen op een stukje terrein hiervoor bestemd. Deze tent werd de eetzaal en de studeerkamer en was van groot belang voor ons verblijf op The Briars. Eindelijk, na zo'n lange reis en zo'n groot ongeluk scheen de Keizer de rust van de diepe afzondering, die hem omgaf, te waarderen. Hij scheen de ontberingen, die hij onderging, niet te merken en hij bracht de lange uren van verveling door met conversaties met graaf de Las Cases over de Italiaanse campagnes, die hij hem dicteerde.

De cottage The Briars huisvestte het hoofd van de familie, die jicht had, Mrs. Balcombe, vriendelijk, zacht en gevoelig en twee jonge meisjes, waarvan de jongste, Miss Betsy, beloofde een schoonheid te worden. Beide waren ze plezierig en gratieus;

276. Bedoeld is hier: The Briards (Ed.)

354 ze spraken een beetje Frans; daar graaf de Las Cases perfect Engels sprak, onstonden er relaties met deze familie. De Keizer ging soms naar hun huis om door de eenvoud van deze jonge mensen vermaakt te worden en om deel te nemen aan een spelletje whist, dat ze hem aanboden. Hij was geraakt door de grote zorg, die de familie toonde in het aanbieden van haar diensten en was er vaker heen gegaan, als hij niet de nieuwsgierigheid had opgemerkt, die ontstond in dit huis als een paar mensen hem wilden ontmoeten. Ik heb al gezegd dat een artillerie kapitein, dhr. Greatjy, een sergeant en een paar soldaten in The Briars waren getrokken en een vervelende bewaking uitoefenden. Na opmerkingen door de admiraal gemaakt, waren de sergeant en de soldaten weggenomen, maar de

kapitein bleef aanwezig, in burger. De bewaking werd niet minder actief, hoewel het verborgener was. In de stad ging het op dezelfde manier. De heren konden geen stap doen zonder gevolgd te worden door een officier of een sergeant; net zo was het als ze naar The Briars gingen om de Keizer te bezoeken en zelfs de dames merkten het op. Hoewel allen beter gehuisvest waren dan de Keizer, die zijn butler bij hen had achter gelaten, voelden ze zich geïsoleerd. De dames kwamen op zondag op het diner en drukten hun verdriet uit en de mannen spraken met hem over het harnas, dat deze zorgvuldige bewaking hen veroorzaakte. De Keizer was het geheel met hen eens, drong er op aan geduldig te blijven en beloofde een goed familieleven, dat dit alles, waardoor ze nu leden, weg zou zijn als ze in Longwood woonden.

De positie van graaf de Las Cases werd door allen met reden benijd; een intiem contact met een geestelijke conversatie tussen de Keizer en hemzelf, verder versterkt door hun zelfde leeftijden. Zij, wiens aanhankelijkheid vertoond was op het slagveld en wier liefde voor hem niet zo groot was, vreesden dat zij een deel van zijn affectie zouden verliezen, wanneer zij wenden aan deze miserabele rots. Hier zochten ze geen titels noch grootsheid, maar een vriendschap, waarvan iedereen de waarde voelde in dit land van verbanning. Zeker had ik mijn matras aan boord – hoewel ik de vloer er door heen voelde – niet willen ruilen voor het meest comfortabele bed in Porteous House.

355 De Keizer wist dat de beste wijze om de verveling te verdrijven werken was; met dit doel regelde hij het om elke dag een van zijn heren te ontvangen. Ik heb al gezegd dat de Italiaanse campagnes aan graaf de Las Cases werden gedictieerd; Gourgaud kreeg het Consulaat, het eiland Elba en de Honderd Dagen; graaf de Montholon kreeg het Keizerrijk en, als het nodig was om twee mensen te hebben om te schrijven en alle dictaten op te ruimen nadat ze gecorrigeerd waren, achtte de Keizer niemand beter dan Saint-Denis en mijzelf in te zetten. Later toen de Keizer me zijn dictaten liet schrijven, moest Saint-Denis dit werk alleen doen.

De Keizer had geprobeerd zelf te schrijven, maar zijn hand kon zijn gedachten niet bijhouden, beknopt en vol vuur; zijn vingers beantwoordden niet aan de snelheid van zijn gedachten. Toen probeerde hij het met afkortingen, maar op zo'n manier, dat het voor iedereen onleesbaar was en soms zelfs voor hemzelf. Op een dag, verward door een paar woorden, ingevoegd tussen twee regels, liet ik hem dit zien zodat hij het mij kon voorlezen; hij was zelf niet in staat het te lezen en zei me ze blanco te laten, later zou het hem weer te binnen schieten.

Tijdens ons verblijf in The Briars gaf de admiraal verscheidene bals en een grote dinerparty en hij kwam de Keizer uitnodigen hem de eer te doen aanwezig te zijn. Hij had de bedoeling om hem bij deze gelegenheid onofficieel voor te stellen aan de burgerlijke en militaire officieren van het eiland. Zo'n bijeenkomst paste de Keizer niet, die hem hartelijk dankte voor zijn uitnodiging. De heren en de dames, zelfs dhr. De Las Cases, bezochten in antwoord op de wens van de Keizer al deze kleine party's. Eenzelfde uitnodiging werd de Keizer een paar dagen later gedaan door kolonel Bingham en majoor Fehrzen (277) uit naam van de officieren, die het bal gaven. De Keizer bedankte hen, weigerde en stuurde graaf de Las Cases; deze ging uit gehoorzaamheid, zeggende dat hij meer geleid werd doordat hij iets voor de Keizer kon horen over het werk dat bezig was te Longwood, dan door de aantrekkingskracht van een plezier, dat niet bedoeld was voor een man van zijn leeftijd. Hij nam zijn zoon mee en kwam uitgeput terug tijdens de nacht.

277. Majoor Oliver George Fehrzen commandeerde het 2^e bataljon van het 53^e infanterie regiment. Een jonge officier van 29 jaar, hij had met onderscheiding gediend in de Spaanse oorlogen. Hij maakte een heel goede indruk op de Keizer. Hij verliet Sint-Helena in juli 1817 met zijn bataljon en overleed aan cholera in India in 1820.

356 De volgende dag sprak hij over dat huis (Longwood, rkv) en over het werk dat daar gedaan werd met de woorden van een man, die al niet enthousiast was over de plek van het huis en ook niet over de wildernis er om heen: ‘Sire’, zei hij, ‘hier kamperen we, daar zullen we ingeperkt zijn.’

De Keizer begon moe te worden van zijn langdurig verblijf op The Briars; hij ging wel uit met een kniebroek en zijden kousen aan om in de tuin te wandelen na zonsondergang, hij was verkouden geworden en hoestte de hele tijd. Mrs. Balcombe, naar wiens huis hij soms ging aan het eind van de avond, bood aan hem een mix te maken van vier bloemen met een beetje honing uit haar eigen korven. De Keizer dankte haar en liet haar een klein snoepdoosje zien met cichorei, de enige remedie, zei hij, die hij wilde gebruiken. De Keizer bleef een paar dagen binnen en de verkoudheid verdween.

Op een avond, toen het weer te slecht voor hem was om uit te gaan, zat hij aan tafel met graaf de Las Cases en diens zoon en hij vroeg mij de doos te brengen, waarin zijn snuifdozen zaten. Ik bracht het open naar hem toe, onthulde het eerste vak. Graaf de Las Cases en zijn zoon kenden het niet, zij verwonderden zich over de grote aantal van deze snuifdozen en de gelijkenis van de keizerlijke familie in de portretten, die ze om de beurt bekeken: ‘Dit is een avond met de familie, die ik je aanbied, mijn beste Las Cases,’ zei de Keizer tegen hem, ‘Ik had er nog veel meer, maar die heeft Constant van me gestolen in Fontainebleau in 1814.’ De dozen in het tweede compartiment waren niet minder mooi; ze waren versierd met antieke cameeën, zeer zeldzame gouden en zilveren munten, geschilderd door Petitot, portretten door Turenne. Na de inhoud van deze doos onderzocht te hebben en nadat dhr. Emmanuel de Las Cases de Keizer verscheidene Griekse inscripties had voorgelezen op de munten, die sommige van de snuifdozen versierden, stond ik op het punt de doos te sluiten, zei de Keizer me ook in de doos te stoppen, dat wat hij sinds hij op The Briars was, gebruikte. Een was versierd met het portret van keizerin Marie-Louise, de ander met dat van de koning van Rome. Hij verving ze door twee andere met zilveren munten. Een was het hoofd van Caesar en dat van Timoleon, de ander dat van Alexander. ‘Kom,’ zei hij, ‘heb je me niets anders te laten zien? Toon me mijn rijkdommen.’

357 Ik bracht hem een andere doos met twaalf gouden doosjes met het keizerlijk wapen erop, bedoeld om weg te geven als cadeau en twee andere met zijn portret omgeven met grote diamanten. In dezelfde doos waren twee kleine verrekijkers (één buis!, rkv) voor oorlogsgebruik. Nadat hij deze voorwerpen had gezien, vroeg hij me naar een van zijn kleine reissets, hij bekeek alle onderdelen tegenover graaf de Las Cases en nadat hij het had dicht gedaan, gaf hij hem een verrekijker met de woorden: ‘Ik heb het gebruik op de ochtend van Austerlitz en het zal gaan naar Emmanuel, als hij dertig of veertig jaar oud ia.’

Sinds de Keizer in The Briars was, had hij niet geprobeerd zijn wandelingen verder dan wat hij zijn favoriete pad noemde, te laten gaan. Op een dag wilde hij paardrijden en een deel van het eiland bekijken; paarden werden onmiddellijk gestuurd vanuit de stad. Dhr. De Las Cases en Saint-Denis waren klaar om hem te vergezellen; maar toen hij op het punt stond op te stijgen, hoorde de Keizer dat de wachtofficier, die het de vorige dag goed gevonden had niet door hem vergezeld te worden, net bevel ontvangen had zijn instructies te herzien. De Keizer was hierdoor geïrriteerd en zei Saint-Denis de paarden terug te sturen: hij zou niet uit gaan. Na zijn diner ging hij de tuin in, zoals gewoonlijk. Rondzwerfend zag hij een klein pad, dat alleen door slaven werd gebruikt. Hij liep dit pad af om een kleine vallei te bereiken, die hij had gezien vanuit de ramen van zijn paviljoen. Hoewel het pad gevaarlijk was, volgden de Keizer, dhr. Las Cases en zijn zoon het en arriveerden niet zonder moeite bij het huis van majoor Hodson (278), het doel van hun tocht. Toen de Keizer de majoor verliet, was het avond geworden; ze konden niet via

hetzelfde pad terug keren en accepteerden de paarden, die hen werden aangeboden.

278. Majoor Charles Hodson was een reus met de bijnaam 'Hercules', gegeven door de Keizer. Hij was majoor bij het infanterie regimenten, een jury-advocaat en trad op als burgemeester in Jamestown. Zijn landgoed, dat de Keizer op 20 november 1815 bezocht, werd Maldivia genoemd. Majoor Hodson was aanwezig bij Napoleons begrafenis en bij de opgraving in 1840.

Mrs. Hodson was de dochter van Sir W. Doveton, lid van de Raad van het eiland, eigenaar van Mount Peak in Sandy Bay, op ongeveer vijf km ten zuiden van Longwood. De Keizer bezocht Sir Webber Doveton in januari 1816 en maakte zijn laatste uitstapje buiten de grenzen op 4 oktober 1820; vergezeld door de generaal Bertrand en Montholon lunchte Napoleon in de tuin van zijn gastheer.

358 Ze kwamen vrij laat in The Briars terug, we verbaasden ons er over waar de Keizer geweest was, toen hij niet in de tuin noch bij dhr. Balcombe was. De volgende dag was de Keizer verrukt over zijn avondlijke escapade en hij sprak in de meest eervolle woorden over majoor Hodson en het hartelijke welkom, dat hij had ontvangen. Er zat iets achter dit plezier: dat was dat hij de wacht had omzeild, die zich niet kon voorstellen dat de Keizer en de graaf de Las Cases het hadden gewaagd zo'n gevaarlijk pad te volgen.

Admiraal Cockburn bleef, ondanks de restricties, die hij oplegde, vol met consideratie voor de Keizer en zijn gevolg beleefd voor de dames. Maar in de stad werd de bewaking onaanvaardbaar als gevolg van het nemen van nieuwe maatregelen, die deze heren plotseling troffen en hen verstoorde in hun dagelijkse routines. Het volgende is hier een voorbeeld van: de Fransen, die niet in The Briars woonden waren verplicht om voor 21.00u. in de stad terug te zijn, anders werden ze gearresteerd door schildwachten, die de opdracht hadden elk verkeer tegen te houden op dit tijdstip tussen Jamestown en The Briars.

Hieronder de orders van de havenautoriteiten, zoals ze aan de Keizer werden medegedeeld:

HAVENREGELS

- 1. De commandanten van de schepen van de eervolle Oost-Indië Compagnie en de schippers of commandanten van alle handelsschepen, die toestemming hebben voor anker te gaan voor dit eiland mogen niet aan land gaan of iemand, die behoort op hun schip of vaartuig, voordat deze regels hen op genoemde schepen zijn mede gedeeld. Ze moeten eerst een lijst opsturen van alle mensen aan boord aan de gouverneur, opdat hij kan aangeven wie het toegestaan is aan land te komen.*
- 2. Allereerst wordt er van alle commandanten van schepen of vaartuigen gevraagd te verklaren of er enige ziekte, besmettelijk of anders, aan boord heeft plaats gevonden en of er iemand overleden is tijdens de reis en indien ja, de oorzaak aan te geven*
- 3. Alle brieven en pakjes, geadresseerd aan inwoners van het eiland, behalve die, die met de reguliere mail aankomen, moeten overhandigd worden aan de officier, die deze regels uitvoert. Hij zal ze achter laten bij de secretaris van het gouvernement, waar de mensen, aan wie ze gericht zijn, ze kunnen ophalen.*
- 359 4. Als de commandant, een van zijn passagiers of iemand aan boord enige brief, pakjes of iets dergelijks bij zich heeft, geadresseerd aan een van de inwoners van het eiland, worden ze ondervraagd door de gouverneur zelf, ze geven hem het briefje of de brief in haar enveloppe of wachten zijn orders af, als het pakje niet te groot is.*
- 5. Alleen de commandant van het schip, mag aan land komen als hij dat wil en als deze regels gelezen zijn en aan boord bekend zijn gemaakt. Hij moet direct naar*

de gouverneur gaan als deze in de stad is. Is deze er niet, dat maakt hij zijn aankomst bekend bij het bureau van de plaatsvervangend chef van de staf.

6. *De commandanten, officieren en enig passagiers, aan wie het vervolgens wordt toegestaan aan land te gaan, gaan onmiddellijke naar het kantoor van de majoor van de stad om de eilandregels te lezen en te ondertekenen, voordat ze naar hun onderkomens gaan of enig huis of individu of wat ook bezoeken.*
7. *Geen enkele passagier of iemand anders van een vaartuig voor de kust mag Jamestown verlaten zonder toestemming. Om toestemming te verkrijgen moeten ze verschijnen aan het bureau van de plaatsvervangend chef van de staf.*
8. *Geen individu, wie dan ook, die toestemming heeft om aan land te gaan, mag The Briars of Longwood bezoeken of haar aangrenzende grenzen of enig verbaal of geschreven contact hebben met de vreemdelingen, die geïnterneerd zijn op het eiland, zonder meteen de gouverneur over de bedoeling hier te informeren en zijn toestemming te verkrijgen dat te doen. Als enig individu een brief of een pakje van genoemde vreemdelingen zou ontvangen, moet hij dat onmiddellijk naar de gouverneur brengen om het na te kijken. Hetzelfde geldt voor elk pakje dat zou geprobeerd worden te ontvangen of afgeleverd te worden.*
9. *D commandanten van de vaartuigen van de Oost-Indië Compagnie en de schippers van alle soorten handelsvaartuigen, die mogen ankeren voor de kust van het eiland, mogen niemand toestaan van of aan boord te gaan zonder autorisatie van de gouverneur. Geen passagier mag slapen aan land zonder zijn weten.*
10. *Geen vaartuig, dat behoort aan de Oost-Indische Compagnie of elk handelsschip mag uitgeladen worden tussen zonsopgang en zonsondergang, nog op welk ander tijdstip van de dag, zonder dat de dienstdoende officier daarbij aanwezig is. Als een schip om welke reden dan ook het bevel krijgt niet aan land te komen, moet het er voor zorgen op enige afstand van de haven te blijven om andere schepen niet te hinderen bij het aan land komen. De grootste haast moet gemaakt worden door schepen, die handelswaren in- en uitladen om de route voor de andere schepen niet te blokkeren.*
11. *Alle boten, die toebehoren aan de Oost-Indische Compagnie of welk handelsschip ook moeten het eiland verlaten bij zonsondergang en de passagiers moeten onmiddellijk aan boord terug keren op hun respectievelijke vaartuigen, behalve als de admiraal anders bepaalt.*
12. *Geen enkele vaartuig van de Oost-Indische Compagnie of welk schip ook mag langszij komen of een boot uitzenden naar welk vaartuig ook, dat in de haven aankomt. Geen enkele boot mag waar dan ook aan land gaan, behalve in de haven.*
13. *Geen enkele vaartuig van de Oost-Indische Compagnie of welk handelsschip ook mag het anker uitwerpen bij dit eiland tussen zonsondergang en zonsopgang, of zeil zetten na zonsondergang of voor 10.00u. 's ochtends. Ze zullen geen zeil hijsen voordat de toestemmingsvlag voor elk schip en vaartuig is gehesen.*
14. *Als de toestemmingsvlag is gehesen voor een vaartuig kort voor zonsopgang en het anker wordt niet snel genoeg opgehesen, mag het niet vertrekken totdat het signaal is herhaald op de volgende dag om 10.00u.*
15. *Het is ten strengste verboden aan alle commandanten van vaartuigen of handelsschepen om enige vissersboot van het eiland toe te staan langszij zijn schip te komen zonder een permissiepapier getekend door de gouverneur of toe*

te staan welke boot ook, die bij zijn vaartuig behoort de bemanning of de vissers van het eiland te benaderen en met hen te communiceren.

- 16. Als een vissersboot contact zoekt met een vaartuig, dat richting eiland vaart, al voor anker is of hij heeft contact met een boot van dit vaartuig, zal de commandant of haar officieren gevraagd worden dit onmiddellijk aan de gouverneur of aan de plaatsvervangende chef bekend te maken, het bootnummer opschrijven en het in bewaring stellen als de omstandigheden dit voorschrijven.*
- 17. De commandanten van vaartuigen, die kranten meebrengen, die recent waardevol nieuws zouden kunnen bevatten, worden gevraagd deze te overhandigen aan de persoon, die deze regels voorleest, ter bewaking neergelegd bij de gouverneur, die hen met zorg zal terug geven.*
- 18. Het is verboden buskruit aan land te brengen zonder vooraf de commissaris van de voorraden en de master te attenderen, zodat alle noodzakelijke voorzorgen kunnen worden genomen om ongelukken te voorkomen.*
- 19. Geen hengsten, merries of ruïnen mogen ontscheept worden zonder toestemming van de secretaris van de gouverneur.*
- 20. Geen wijn van welke soort ook mag worden aan land gebracht zonder toestemming van de secretaris van de gouverneur.*
- 21. Omdat de eerbare raad van Directeuren de invoer van spiritualiën uit India heeft verboden, moet een ieder, die deze regel schendt, een boete van 100 pond sterling betalen. Brandy, mede, rum uit West-Indië, zoetwaren, enz. mogen slechts in beperkte hoeveelheden aan land worden gebracht, na verkregen toestemming en na een belasting van twaalf shillings per gallon betaald te hebben. Het aan land brengen van welke drank in welke hoeveelheid ook zonder vergunning zal aanleiding zijn de bovengenoemde straf te betalen.*
- 22. Walvisvaarders mogen niet met hun harpoen gooien, als ze het eiland in zicht hebben, op straffe van een boete van 50 pond sterling. De helft van dit bedrag zal gegeven worden aan de persoon, die dit feit meldt.*
- 23. Alle commandanten van vaartuigen of schippers van handelsschepen moeten hun vertrek 48 uur van te voren aannemen en handelen eveneens zo als zij langer wensen te blijven dan is overeen gekomen. Deze aankondiging van vertrek moet geschreven overhandigd worden aan de secretaris van de gouverneur en aan de master (havenmeester, rkv) tussen 10.00 en 14.00u. Het topzeil moet 48 uur voor vertrek van het vaartuig naar beneden gehaald worden. Geen commandant of schipper van welk vaartuig ook mag een persoon op het eiland achter laten of er een meenemen zonder vooraf een schriftelijke toestemming van de gouverneur te hebben.*
- 24. Geen commandant, passagier of wie dan ook aan boord van een van de vaartuigen van de eervolle Oost-Indische Compagnie of van welk ander vaartuig ook, dat voor anker ligt bij het eiland, mag meenemen brieven of pakjes om die naar Europa, Kaap de Goede Hoop, Zuid-Amerika of ergens anders heen te brengen, behalve die met de post zijn aangekomen of die, die zijn aangeleverd door hen door de secretaris of de plaatsvervangend chef van de staf.*

De commandant van het vaartuig of handelsschip moet het bijbehorende formulier ondertekenen is het terug geven aan de officier, die deze regels voorleest.

De bitsheid, die al was op te merken tussen de Keizer en de admiraal, werd alleen maar erger door het lezen van dit document. Onder de mensen, die het meest leden door het afgescheiden zijn van de Keizer was generaal Gourgaud. Hij was alleen, zelfs beroofd van zijn bediende, die het geweigerd was om aan land te gaan. In plaats van hem in The Briars onder te brengen was het noodzakelijk om voor hem een kamer te vinden. De Keizer bracht hem van dit alles op de hoogte en de generaal voorkwam meteen deze hindernis door te antwoorden dat alles wat hij nodig had een kleine tent was, dicht bij de Keizer opgezet. Een paar dagen later verhuisde Gourgaud naar The Briars,

362 Dr. O'Meara kwam uit de stad om de Keizer zijn diensten aan te bieden. De eerste keer dat de dokter erbij was, toen hij zich aankleedde, toonde de Keizer hem zijn flanellen hemd, terwijl hij zich schoor. 'Wel, dokter, dit is wat jullie schotschrijvers the coat of mail (jas van de post) noemden, die ik droeg in mijn glorie-dagen.' En hij attendeerde hem op wat op de stoel lag: 'Hier is de hoed, waarvan ze zeiden dat hij van staal was; het was door zulke leugens dat uw landgenoten betaald werden ten koste van mij. Maar hun relaties met de Fransen zullen spoedig de waarheid tevoorschijn brengen en ze zullen verrukt zijn.' De dokter antwoordde dat de waarheid hier werd gezegd en dat de dames, die de eer hadden hem gezien te hebben bij de Balcombes, verrukt bleven over zijn beleefdheid tegenover hen. De indruk, die zij over hem hadden verkregen, was geheel anders dan die zij voor die tijd van hem hadden. 'Zij moeten zich hebben voorgesteld dat ik een of ander donker beest was,' zei de Keizer lachend.

De dokter vertelde hem dat er net een Engels vaartuig was aangekomen die ochtend. De Keizer zei hem dat hij dat al wist vanwege de kranten, die onmiddellijk door de admiraal waren rondgezonden, wiens bedoelingen hem hadden geraakt. Het was voor hem therapeutisch evenals voor graaf de Las Cases, die ze hem voorlas. Deze attentie had het slechte humeur van de Keizer wat verminderd bij het ontvangen van een antwoord van de admiraal op een brief, geschreven door de groot-maarschalk, waarin hij klaagde over de situatie van de Keizer en op veranderingen aandrong binnen de mogelijkheden van zijn positie. Echter, de brief was aan de Keizer overhandigd voordat hij verzonden was en deze had in die woorden ingestemd. De admiraal, ongetwijfeld opgewonden door het commentaar op hem, had geantwoord dat hij geen Keizer kende op Sint-Helena. Dit antwoord, kort en aanvallend, was onder de aandacht van de Keizer gebracht, die de ergernis verborg, die dit bij hem veroorzaakte.

Het was tijdens het verblijf op The Briars, dat de Keizer hoorde over de geschiedenis van Tobie, een oude slaaf in dienst van de huishouding van de Balcombes. Men had hem verteld hoe deze, in een val getrapt, gevangen genomen was en op een schip gezet, dat hem naar Sint-Helena had gebracht. De Keizer wilde hem naar huis bij zijn familie terug brengen door hem vrij te maken; hij vroeg dhr. Balcombe onderhandelingen te beginnen, maar er kwam geen toestemming van de autoriteiten en de arme Tobie bleef hier als slaaf. Toen we op Longwood waren en Tobie voedsel bracht, vroeg hij altijd naar nieuws over de Keizer, omdat hij diens over goede bedoelingen voor hem kende.

363 De Keizer had een of meer onderwerpen voor conversatie met generaal Gourgaud gevonden, die naar vlakbij was verhuisd. Als hij samen met graaf de Las Cases was, kon hij elk onderwerp ter conversatie aansnijden, hij had nu de mogelijkheid om over oorlog en campagnes te discussiëren met een officier, die er bij was geweest en wiens vaardigheden en eruditie hij kende. Met de toevoeging, dat deze man altijd ter beschikking was en klaar stond om dictaten op te nemen, waardoor de werklast op de graaf de Las Cases verminderde, wiens ogen zwakker werden als gevolg van zijn ijverige werk. Het was ook een gelegenheid om naar het verleden te kijken; sommige anekdotes van het keizerlijk hof, geestig samengevat door de generaal, maakten de Keizer aan het lachen en hij zei: 'Ah, vrouwen, vrouwen, er zijn vele dingen, die ik zonder hen nooit had

geweten.'

Op dit kleine stukje land gaven de inwoners vaak feesten en partijen, die altijd eindigden in een bal. Uitnodigingen werden niet alleen gericht aan de dames en heren van het Keizerlijk gevolg, die er geen zin in hadden plezier te hebben en er alleen heen gingen op bevel van de Keizer, maar ook aan de Keizer zelf. De Keizer ontving graag elk bezoek, dat hem werd gedaan, maar hij weigerde elke uitnodiging dat hem buiten zijn zelf gekozen afzondering bracht. Het laatste bal, dat gegeven werd tijdens het verblijf van de Keizer in The Briars, was dat van kolonel Wilks, gouverneur van het eiland voor de Oost-Indische Compagnie. De Keizer, vermoeid door de klimaatverschillen, voelde zich al een paar dagen niet lekker. De dames en heren van zijn gevolg ontvingen uitnodigingen, maar ze gingen niet.

Ongetwijfeld beïnvloed door het voorspelde weer en de ongemakken van zijn huisvesting, stuurde de Keizer generaal Montholon en generaal Gourgaud om de voortgang van het werk op Longwood te bestuderen en te bepalen, wanneer het voor hem mogelijk zou zijn om er in te trekken. Ze kwamen terug en vertelden de Keizer dat het werk aan het huis klaar was; echter, er bleef een sterke verflucht in de woning hangen, vooral in zijn slaapkamer. Ze drongen er bij hem op aan de verhuizing nog enkele dagen uit te stellen. Voor wat betreft de gebouwen, die waren gereserveerd voor de huisvesting van de heren, die waren ook bijna klaar. Het was toen 28 november 1815. Op die dag trok de Keizer het uniform van jager van de Garde uit, dat hij gedragen had vanaf het aan boord gaan op de Bellerophone. Hij trok een groene lange jas aan en de enige onderscheiding, die hij er op hechtte, was het embleem van het Légion d'honneur. Hij bleef de gordel van het Légion d'honneur dragen om zijn middel en de jas, die hij altijd dicht hield, zodat niemand die kon zien. Een paar witte uniformsokken, schoenen met gespen en de kleine hoed, die zo beroemd is geworden, was zijn voorkomen in Longwood.

364

Op de volgende dag, de 29e, informeerde de dokter de Keizer, terwijl hij zich 's ochtends aankleedde, dat de Havana vanuit de Kaap was aangekomen, waar hij heen was gegaan om voedselvoorraad te halen en andere zaken, nodig voor het verblijf op Longwood en dat hij het anker had uitgeworpen in de haven van Jamestown. Brieven en kranten meldden de moord op maarschalk Brune in Avignon, de executie van de arme generaal La Bédoyère, dood geschoten op last van het hoogste gerechtshof en andere moorden, veroorzaakt door het fanatisme van mensen als Trestaillons (279) en anderen. Zulke tragedies werden sterk gevoeld door de Keizer en door ons allen, toen we onderweg waren naar Elba, hadden we gehoord over alle bloedige omwentelingen door de bevolking van Orgon; ze zouden de Keizer hebben vermoord zonder de dappere verdediging van generaal Koller, de Oostenrijkse commissaris en de dappere toewijding van Noverraz.

Op 8 december bracht de admiraal, die kranten en brieven, door een transportschip vervoerd, en hij informeerde de Keizer, dat alles klaar was op Longwood. Hij wenste dat de Keizer hem zou zeggen op welke dag hij kon terug komen om hem daar naar toe te vergezellen en om hem instructies te geven betreffende speciale afspraken, zodat hij naar zijn nieuwe onderkomen kon verhuizen.

De Keizer was er klaar voor om The Briars te verlaten en bepaalde de volgende dag, de 9^e. Begeleid door de groot-maarschalk en de admiraal vroeg hij een paar details over de regelingen, vroeg om enkele meubelstukken, die hij nodig zou hebben en dankte de admiraal persoonlijk voor de snelle uitvoering van al het werk dat hij had gedaan. De Keizer vond de geur van verf niet prettig; maar hij wilde zijn verblijf in The Briars niet langer verlengen, hij zei tegen de admiraal: 'Als u morgen wilt komen, zal ik naar Longwood verhuizen. De admiraal had geen betere uitnodiging kunnen ontvangen;

279. Trestailons, wiens werkelijke naam Jacques Dupont was, stond in augustus 1815 aan het hoofd van koninklijke bendes, die terreur verspreidden in de regio Nîmes. Er werd gezegd dat hij had gezworen elke Bonapartist in zijn departement in drie stukken te hakken, vandaar zijn bijnaam van 'Trestailons' (gehakt in die stukken). Hij werd in oktober 1815 gearresteerd, maar kwam vrij omdat er niet geen getuige dapper genoeg was om tegen hem te getuigen.

365 hijzelf was ongeduldig deze nieuwe bouw te zien, afgerond voor de aankomst van de gouverneur, die uit Engeland verwacht werd en hij wachtte er op om, overeenkomstig de instructies aan hem, veiligheidsmaatregelen te nemen, die hem zouden verzekeren, dat elke mogelijkheid tot ontsnappen, onmogelijk was.

De volgende dag, 10 december 1815, na zes weken van kamperen in The Briars, vertrok de Keizer nadat hij zijn dankbaarheid had uitgedrukt tegenover zijn gastheren. Hij had het hoofd van de familie een gouden doos met zijn wapen er op gegeven, nodigde ze uit voor de lunch en drong er bij hem op aan hem te bezoeken met zijn dochters en zijn vrouw als we eenmaal geïnstalleerd waren op Longwood. Toen alle voorbereidingen voor het vertrek klaar waren, verliet ik Noverraz met de opdracht de bagage te begeleiden in een ossenkar en alleen vooruit naar Longwood te gaan. Ik wenste daar aan te komen voor de Keizer om hem daar te kunnen ontvangen.

366 *Afbeeldingen*

HOOFDSTUK 13 (blz. 367 – 396)
Longwood en haar omgeving – Precaire gebeurtenis -
Montholons familie – Graaf de Las Cases -
Groot-maarschalk Bertrand – Generaal Gourgaud – Het gevolg –
Alledaags leven - Piontowski

367 Afgedaald naar een vroeger onbekend deel van het eiland om bij Alaram House (280) te komen, zag ik alleen maar vulkanisch terrein zonder een spoor van begroeiing. Vanuit dat plek was verder gaan verboden, maar tegelijkertijd boeiend. Een prachtige weg slingerde zich rond de vallei, die naar Longwood leidde; het huis, zichtbaar op een vlakte in de verte, met daarachter het bos genaamd Deadwood, vormde een tamelijk inspirerende scène. De vallei, die tussen ons in lag, was een diepe grillige kloof genaamd de Devil's Hole. Het was van lava gemaakt, die in verschillende staten was afgekoeld, de lagen waren door elkaar gesmeten. Kleine groepjes aarde gaven af en toe ruimte voor de het groeien van een paar kleine boompjes en paadjes met gras. Rondom het ravijn lag het kamp, gelegen langs een uitgestrekte laan, haar barakken werden overschaduwd door Goat's Mountain. Dit vormde redelijk aardig het gehele aanzicht van Longwood.

280. Alarm House, aan de weg van Jamestown naar Longwood, lag drie km van de residentie van de Keizer. Kolonel Wynyard, de militaire secretaris van de gouverneur en zijn vrouw, woonden hier.

Een wachtpost stond hier vlakbij, evenals het kanon, dat weerklonk bij zonsopgang en als een schip naderde. Een signaalsysteem met vlaggen maakte het mogelijk om met de gouverneur te communiceren via posten op Rupert's Hill en Ladder Hill. De blauwe vlag, die aangaf dat generaal Bonaparte verdwenen was, werd nooit gehesen.

368 Terwijl ik mijn weg naar Hutt's Gate (281) vervolgde, kwam ik langs Geranium Valley, niet vermoedend dat dit zes jaar later de grafplek voor de Keizer zou worden. Een huisje, een paar wilgen vlak bij een bron en wat tuinpercelen zag je er; deze begroeiing strekte zich uit tot Hutt's Gate, waar een huisje stond met wat bijgebouwen. Hier woonden de

groot-maarschalk en zijn gezin, terwijl ze wachtten tot hun huisvesting te Longwood voor hen klaar was.

Dit huis, waar de weg naar Longwood langs kwam, bestreek de twee valleien, waarover het uitkeek. De rechterzijde werd gedomineerd door Diana's Peak, wiens groene top de hoogste van het eiland was en van Longwood scheidde van Platanation House en meer begroeiing vertoonde. Het was bedekt met een paar huizen, de meest opvallende was die van Miss Mason en de cottage van Balcombe. Deze vallei strekte zich uit van Diana's Peak tot aan de oceaan, volgde het plateau van Longwood en verdween vervolgens in wat landplooien bij de kust. Daar was het onbegaanbaar vanwege de steile kliffen. De plantengroei in deze vallei kwam niet verder dan het kleine huis van Miss Robinson, achter Longwood gelegen, daar achter waren uitsluitend vulkanische rotsen in dezelfde vorm als bij Devil's Hole. Dit gedeelte van het eiland kon gerust verlaten genoemd worden.

Voor iemand, die zes weken in The Briars had gewoond zonder uit te gaan, was dit landschap niet zonder charme; maar deze positieve indruk verdween meer en meer hoe dicht ik bij het huis kwam. De bomen, die een groen dak vormden, waren werkelijk onvolgroeid, met zo weinig blad, dat ze geen schaduw gaven. De laan, die net nieuw leek te zijn, was alleen zo in vergelijking met de rotsige ravijnen en vulkanisch land, die me ervan scheidde. Verschroeid door de zon was het op de vlakte van Longwood en bij het kamp meer een hooiveld dan een grasveld. Het huis zelf werd niet omgeven door bomen, zoals ik had gedacht, toen ik van Alarm House kwam.

281. Hutt's Gate was in 1815 een bescheiden huis langs de Jamestown Road, een mijl van Longwood. Vijf compagnieën van het 53^e werden vlakbij gelegd, voordat ze werden verplaatst samen met de artillerie materialen naar Deadwood Camp.

De omgeving, waarin de Keizer het was toegestaan zich te bewegen zonder begeleiding van de wachtofficier, werd begrensd in een veelhoek met een afgegrensde omtrek, die varieerde van 4 tot 12 mijlen. Posten en schildwachten markeerden deze grens voor de infanterie met geweren. Een systeem van greppels, in dit gebied gegraven, veranderde het in een echt garnizoen. Tegenwoordig bestaan daar nog sporen van.

369 Nadat ik me georiënteerd had op de indeling van het huis, was mijn eerste bezigheid een bad voor de Keizer klaar te maken, dat hij vroeger zo vaak genomen had en er niet meer van genoten had sinds Malmaison. De bagage en Noverraz kwamen lang genoeg voor de Keizer aan, zodat we in staat waren zijn kamers in te richten en dat volgens zijn gewoontes. Die ochtend had de Keizer voor overdag zijn uniform van jager van de keizerlijke garde uitgetrokken. Om 15.00u. hoorde ik trommelslagen bij het toegangshek. De schildwacht, gecommandeerd door een officier, stond in de houding. Het was de Keizer, vergezeld door de admiraal en de groot-maarschalk, die Longwood binnen kwamen. Hij werd gevolgd door zijn officieren en de admiraal door een paar officieren van zijn staf. Aangekomen voor het huis bij de verandadeur, die voorafgaat aan de voorkamer, stapte de admiraal van zijn paard en greep de teugels om de Keizer te helpen met afstappen. Hij deed veel moeite zich zelf nuttig te maken; hij begeleidde de Keizer naar de salon en bleef zijn diensten aanbieden. De Keizer nam afscheid, drukte zijn dankbaarheid uit en zei hem dat alles in orde was. Op de manier, zoals het gegaan was, was duidelijk het koele gesprek tussen hen waar ten nemen en het was te vrezen, dat de bewaking van Longwood meer stringenter zou gaan worden.

De Keizer veranderde niets in mijn inrichting van de meubels. In plaats van een groot bed, dat in zijn kamer was gezet, zei hij mij het te vervangen door zijn veldbed, omdat die een oude vriend was, die hij prefereerde boven alle andere. Deze verandering werd gedaan, terwijl hij in bad zat, waarin hij met kinderlijk genoeg gesprongen was. De badkuip was een enorme eikenhouten vorm, bekleed met lood. Het vroeg om een

buitengewone hoeveelheid water en men moest een half uur lopen en het vervoeren in een ton. Ik vertelde de Keizer, dat het bijzonder lang geduurd had zijn bad te verwarmen, omdat de oven veel te kort schoot voor deze badkuip. Een paar dagen later, dankzij de inspanningen van dr. O'Meara, werd er een andere badkuip gebracht vanuit de stad, waar minder water in ging; die werd gebruikt tot de komst van een andere, gestuurd vanuit Londen voor het nieuwe huis.

370 De gehele tijd, die de Keizer in bad bleef, hield hij graaf de Las Cases naast zich; toen hij er uit kwam, ging hij een tijdje naar bed. Toen hij zich aankleedde, trok hij de burgerkleding aan, die hij die ochtend had uitgetrokken en hij droeg nooit meer een uniform. Hoe woest de omgeving en hoe bescheiden het huis ook was, waarin de Keizer moest leven, toegegeven moet worden dat hij zich er meer op zijn plaats vond dan op de plekken, waar hij de laatste tien maanden op zee of op land had gewoond. Het huis bestond maar uit één verdieping, het was een voormalige boerderij, die toebehoorde aan de Oost-Indische Compagnie, die door luitenant-gouverneur dhr. Skerlton als woonplek was gebruikt. Enkele houten constructies waren er net aan toegevoegd om het gebouw groter te maken; andere, verbonden aan een apart gebouw, bevatten de keuken en waren bestemd voor graaf de Montholon, generaal Gourgaud, graaf de Las Cases, Dokter O'Meara en de wachtofficier, ze waren bijna klaar. Deze onderkomens waren alle op de begane grond en naast elkaar gelegen.

In deze nieuwe residentie woonde de Keizer alleen; hij had twee kleine kamers, elk tien voet in het vierkant, een diende als studeerkamer. In elk stond een klein veldbed; de muren waren versierd met Chinees borduurwerk met een roze behang op de hoeken en ze werden verlicht door twee kleine ramen, in Frankrijk bekend als 'guillotine' soort. Het uitzicht vanuit deze beide kamers was op het kamp, ongeveer een mijl verder. De raamgordijnen waren van witte stof; een tapijt in beide kamers bedekte bijna geheel de ruwe vloer. In de slaapkamer was een kleine haard, geheel gemaakt van grijs geverfd hout; een klein ijzeren rooster gaf aan dat er steenkool in werd gebrand. De haard was versierd met een smalle houten omlijsting met vergulde kolommen en een kleine spiegel, achttien inches hoog en vijftien inches breed, die er boven hing. De twee kamers waren negen voet hoog en waren gemeubileerd met een paar stoelen en armstoelen met groen geverfde rugleuningen, een dressoir, een sofa en een tafel met een groen kleed, die als bureau dienst deed. Ik versierde de schoorsteenmantel met kandelaars vanuit de reisset van de Keizer, een vergulde kop en schotel en een wierookbrander, gemaakt van hetzelfde metaal. Aan de andere kant van de spiegel hing ik twee kleine portretten op van de koning van Rome; daarboven hing het horloge van Frederik de Grote aan de ene kant en dat van de Keizer aan de andere kant. Aan de linkerkant van de haard zette ik de
371 reisset van de Keizer neer op een klein tafeltje, maakte hem open om de kamer iets meer te versieren en hing daarboven een derde portret van de koning van Rome door Isabey. Aan de rechterkant van de haard had de Keizer zijn sofa geplaatst, zo, dat het de kamer instak. Hij had er een kamerscherm omheen gezet, zodat de tocht hem niet in het gezicht blies als de deur van zijn badkamer werd geopend, want alle bediening moest door die deur geschieden. Boven de sofa hing ik een portret van keizerin Marie-Louise met de koning van Rome in haar armen. Een mahoniehouten tafel stond aan het uiteinde van de sofa; een tafel bedekt met een groen kleed werd als bureau gebruikt en geplaatst tussen de twee ramen, hoewel deze aan beide zijden uitstak en het bed was opgebouwd in de hoek van de kamer tegenover de ramen. Deze twee kamers en de badkamer werden de privé vertrekken van de Keizer genoemd. Een kleine antichambre, die uitkwam op een gang, leidde naar de keuken en maakte het geheel af.

Als de Keizer zijn kamers verliet om naar de salon te gaan, kwam hij eerst in een kamer iets groter dan ze zijne; het werd de kaartenkamer genoemd, want alle kaarten lagen

uitgespreid op een grote tafel, die in het midden stond. De kamer, verlicht door een Frans raam, was tamelijk donker. Het bed, dat de admiraal voor de Keizer had laten komen, was verbannen naar deze kamer, die later eetkamer werd; een deur kwam uit op de salon, een ander op de gang naar de keuken en een derde in de slaapkamer van de Keizer. Daar achter was een grote kamer, verlicht door twee ramen. Er was een kleine studeerkamer met een uitgang naar de keukengang, men kon er binnen gaan zonder de Keizer in zijn kamers te storen, hoewel het er eigenlijk deel van uit maakte. De Keizer had het meteen bestemd als huisvesting voor de groot-maarschalk, die hij dicht bij zich wilde hebben. Maar graaf Bertrand wees er op, dat hij, zijn vrouw en zijn drie kinderen niet allen in deze kamer konden wonen en omdat de admiraal er geen bezwaar tegen had dat hij in het kleine cottage te Hutt's Gate woonde tot zijn huisvesting klaar was, vroeg hij toestemming zich daar met zijn gezin te vestigen. 'Doe wat je wilt,' antwoordde de Keizer, 'Montholon zal bij me wonen.'

Pag. 372, 373, 374, 375, 376, 377, 378, 379: alle zwart-wit afbeeldingen

380 Omdat de Keizer wilde weten hoe ieder van de personen, die bij hem waren, was gehuisvest in Longwood, verliet hij na het aankleden zijn kamer en ging hij rechtstreeks naar de kamers van Mme de Montholon, van hemzelf gescheiden door de kamer, die ik net noemde. Hij klopte zachtjes en de gravin opende, waarbij ze een grendel van de deur schoof. Zij en de generaal drukten hun verbazing uit over de wanorde bij het verhuizen. 'Sire,' zei de gravin, 'dit is zowel mij kleedkamer als mijn slaapkamer.' De Keizer dankte beiden dat ze tevreden waren met zo weinig om dicht bij hem te kunnen zijn; hij drong er bij generaal Montholon op aan het werk te laten opschieten in hun appartement, om er zo snel mogelijk te kunnen intrekken. De Keizer vertrok en zei graaf de Las Cases hem te brengen naar diens tijdelijk onderkomen. Dat was een kamer dicht bij de keuken. De admiraal had het naar beste kunnen geregeld, maar het was toch nog in zo'n staat, dat de Keizer zei: 'Mijn beste vriend, slaap jij maar in de kaartenkamer, daar staat al een bed en hier is niet voldoende comfort voor je.' Graaf de Las Cases dankte de Keizer, maar maakte hier uit discretie nooit gebruik van. Hij ging toen naar generaal Gourgaud, wiens tent tegenover het huis onder zijn ramen was opgezet. Omdat men dacht dat in een klimaat, waarin de temperaturen na zonsopgang zo plotseling veranderden, het dak van de tent te licht was, raadde hij hem aan om elke avond een bed te laten opstellen in de spreekkamer; de generaal kon zijn tent overdag gebruiken om zich terug te trekken, De generaal bedankte hem voor deze raad en zei dat hij op deze manier heel goed het werk, dat gedaan moest worden voor zijn onderkomen, kon afwachten. Dokter O'Meara en de Britse commanderend officier op Longwood werden ook in tenten onder gebracht: de Keizer was geraakt door toewijding van een ieder, die een armzalig onderkomen prefereerde bij hem in plaats van een comfortabele appartement in de stad. De Keizer ging terug naar de salon, ging door de spreekkamer, ging door de spreekkamer, waaraan een kleine veranda zat: deze twee kamers staken uit vanaf het hoofdgebouw, zoals op kaartjes is te zien. De salon had twee ramen van hetzelfde soort als die van de slaapkamer. Hij had een uitzicht naar het wachtgebouw, dat lag bij de ingang van Longwood en verder op Diana's Peak. De weg tussen Hutt's Gate en Alarm House sloten de horizon aan die kant af; met zijn verre kijker was de Keizer in staat die mensen te herkennen, die van en naar de stad gingen. Deze salon, veertien voet lang en twaalf breed
381 was gedecoreerd met een marmeren vuurplaats met daarboven een grote spiegel, wat stoelen, armstoelen en een sofa; een tapijt bedekte de vloer en witte gordijnen met gekleurde draperieën hingen voor de ramen. Een piano werd enkele dagen later gebracht om gravin de Montholon te plezieren, wiens amateur talent aardig opmerkelijk was.

De houten spreekkamer, die de admiraal had laten bouwen, was veel groter. Er waren vijf ramen. Die aan de linkerkant, als men de salon verliet, waren aan de linkerkant van de vuurplaats en keken uit op het gombomenbos, ongeveer een gewerschot verderop, waarboven men de oceaan kon zien. Deze kamer, met een dubbele deur aan het eind naar de salon, was de hoofdingang voor de kamers en de wachtkamer voor vreemdelingen, die vroegen om de eer door de Keizer ontvangen te worden. De veranda van drie treden boven de grond, ging voorlangs de gehele breedte van het gebouw; het was van een soort steen, groen geverfd, gevormd als een veranda, zes voet breed en zestien voet lang. Het uitzicht ging van daar uit naar een kleine vallei, waar het huis van graaf Bertrand gebouwd werd, niet ver van de boerderij en de tuinen van de Oost-Indische Compagnie, dat de achtergrond vormde. Het werd aan de ene kant gedomineerd door het kamp, aan de andere door Goat's Rock. De tuin van de Oost-Indische Compagnie stelde niet veel voor; het huisje van de tuinman en de stal voor de ossen werden een boerderij genoemd; thuis (in Frankrijk, rkv) zou dit een armzalig onderkomen voor een boer geweest zijn. Het gras, waarop we liepen rondom het Longwood gebouw, was, net als dat van het kamp, aangetast door de wind en de zon; hoewel de dauw 's nacht overvloedig aanwezig was, was het niet voldoende om het vers te houden.

382

Samengevat, dit was een droevige plek en de wind, die steeds overheerste, maakte het erg ondraagbaar; maar de vlakte werd geheel gedomineerd door de omringende heuvels en kon gemakkelijk bewaakt worden; en vooral deze bijzonderheid had haar keuze bepaald. De grote spreekkamer, 24 bij 16 voet, zou de meest geschikte kamer voor de Keizer geweest zijn; als het slecht weer was, had hij hier kunnen wandelen. Maar de vuurplaats was armzalig en het was onmogelijk er een vuur in te stoken. Aan de andere kant, als het weer goed was, brandde de zon op het dak met volle tropische kracht en de hitte in die kamer was ondragelijk. Op de zolder van dit oude gebouw waren kleine kamers voor de bedienden gemaakt; deze kamers werden verlicht door dakramen. Mijn eigen, pal boven die van de Keizer, was betimmerd aan beide kanten; in het dak was een raam gemaakt voorzien van luiken. Het uitzicht strekte zich uit over het mooiste deel van de vlakte, omvatte het kamp, de weg van Alarm House naar Longwood, Diana's Peak en het mooiste deel van de vallei, waar het huis van Miss Mason en de cottage van de Balcombes lagen. Ik heb reeds genoemd, dat de groot-maarschalk ondergebracht was in Hutt's Gate, ongeveer twee mijlen vanaf Longwood.

Diezelfde avond bij het diner begon het familieleven, dat iedereen zo graag wilde. De dag na zijn aankomst wilde de Keizer zijn grondgebied bekijken; hij werd vergezeld door generaal Gourgaud en graaf de Las Cases, die heel goed Engels sprak. Hij was een grote hulp voor hem om mensen, die hij ontmoette, in de conversatie voor zich in te nemen, als hij hen een grappige vraag stelde tijdens de wandeling. Armzalige orders hielden de Keizer tegen bij zijn wandeling. Het gebied aan zijn linkerkant, waarin hij dacht zich vrij te kunnen bewegen zonder tegen gehouden te worden, was niet zo groot als hij had gedacht. Hij kwam vrij verstoord thuis en klaagde terecht over de hindernissen bij het naar buiten gaan. Toen kolonel Bingham was geïnformeerd over dit misverstand, kwam hij meteen om zich bij de Keizer te verontschuldigen voor de fout, die de schildwacht had gemaakt. Tijdens de middag kwam de admiraal ook en luisterde naar de commentaren van de Keizer over de zinloosheid van zoveel posten, die hem elk moment met een bajonet confronteerden. Hij verzekerde hem, dat zoiets niet meer zou gebeuren en dat hij er voor zou zorgen, dat zijn verblijf op Sint-Helena zo draagbaar mogelijk zou zijn (282).

282. In het midden van de 18^e eeuw bestond Longwood uit een boerderij en een schuur. In 1787 had kolonel Robinson, gouverneur van het eiland, er een stuk bij de stallen aan laten bouwen, bestaande uit vier kamers en hij voegde er een vijfde aan toe loodrecht op het gebouw. Daarachter een binnenplein, een kippenhok en wat onderkomens voor bedienden werden ook neer gezet. De stal was een apart gebouw.

Het hus lag op een hoogte van 1700 voet, vijf mijlen van Jamestown, vier mijlen van Plantation House, een halve mijl van het Deadwood kamp en 200 yards van het huis van Bertrand en New House.

Toen hij aankwam in Jamestown, had de admiraal de Fransen ervan overtuigd dat Longwood een magnifieke plek zou zijn om te wonen.

Onmiddellijk na zijn aankomst in Jamestown schreef Gourgaud aan gravin Caffarelli: 'Ze maken een klein landhuis voor ons in orde, vijf mijlen hier vandaan; zodra het gerepareerd en gemeubeld is, zullen we daar gaan wonen. Men zegt dat het een prachtige locatie is. Mag het me herinneren aan Malmaison.'

Gourgaud smeekte de gravin hem te antwoorden en gaf de manier aan hoe correspondentie moest worden geadresseerd. 'Schrijf me, zoals ik u doe zonder de brieven dicht te plakken en adresseer ze als volgt: 'Aan generaal baron Gourgaud op het eiland Sint-Helena.' Doe deze open brief in een verzegelde enveloppe geadresseerd aan admiraal George Cockburn, de commandant van de marinebasis van Zijne Britse Majesteit op Sint-Helena. Tenslotte maakt u een laatste enveloppe, waarop u schrijft: 'The Secret'. Verder meen ik dat U deze brief moet frankeren alsof hij naar Engeland gaat.'

383 Sinds onze aankomst op het eiland, was er nog niets georganiseerd. Toen hij eenmaal op Longwood was, wilde de Keizer dat de huishoudelijke staf georganiseerd werd; hij wees aan een ieder bepaalde taken toe om fricties te voorkomen, die anders ontstaan zou zijn, daarbij treffend zeggend dat waar iedereen opdrachten geeft, er niets dan wanorde heerst. Hoewel de groot-maarschalk zijn titel niet opgaf, was het graaf de Montholon, die deze plichten vervulde. Cipriani, de butler onder hem, verzorgde met hem de organisatie van de verdeling van het voedsel, zowel te Longwood als te Hutt's Gate bij de Bertrands. Dhr. Balcombe werd de leverancier en de toewijzingen van het gouvernement schenen redelijk. Soms was er reden om te klagen over de hoeveelheid, maar gewoonlijk was dit meer te wijten aan een gebrek aan voorraden dan aan de schuld van de admiraal en wanneer hem dit werd gemeld, zou hij dit onmiddellijk zoveel als hij kon herstellen, daarbij altijd zijn verontschuldiging uitdrukkelijk voor de gang van zaken, die hij trachtte te verbeteren.

383 De stal bestond uit tien paarden; vier trekpaarden en zes rijpaarden. Een koets, gekocht op Kaap de Goede Hoop door de admiraal, stond ter beschikking van de Keizer; het was de enige op het eiland. Zeelieden, afkomstig van de bemanning van de Northumberland waren aangekleed en toegewezen aan de stallen onder bevel van de Archambault broeders. De oudste van de twee broers was hoofdlakei geweest op Elba, maar beiden kwamen ze van de stallen en hadden de Keizer al gereden in een rijtuig; daarom was het eenvoudig voor hen die dienst te doen. Ze reden de Keizer totdat de mannen, die onder hen stonden, in staat waren dat te doen en zij zorgden voor de rijpaarden, die de Keizer gebruikte. Generaal Gourgaud was belast met het toezicht op de staf van de stallen.

Behalve de zes zeelieden in de stallen, waren er zes anderen aangewezen voor verschillende diensten; het zilver, onder Rousseaus bevel, had er twee, de keuken had er drie en de voedselkast een. De Keizer wilde er geen een van hen in zijn appartementen, maar op mijn voorstel stemde hij toe dat ik een Chinees nam als kledingjongen. Mijn aandacht voor de Keizer was constant, zelfs 's nachts. Noverraz en Saint-Denis hadden om de dag dienst, die bestond uit het verblijf in een kamertje bij de badkamer, dat gebruikt werd als ingang in de privé kamers van de Keizer en door daar 's nachts te slapen tegenover de deur van de Keizer, zoals ik zelf ook deed. Als extra ging Saint-Denis voort met het herkopieren van de dictaten van de Keizer om zijn manuscripten voor te bereiden.

Santini werd de kaartenkamer als plek aangewezen, als opener van de deur van de salon als de Keizer uit zijn slaapkamer kwam en deed dienst als verbindingsman met de staf buiten. Gentilili werd lakei en werd belast met het verzorgen van de tafel. Elk van hen droeg het uniform, dat bij zijn werkzaamheden behoorde; toen deze kleding te rafelig werd, was er geen vervangen voor en alleen de buitenjas werd toen gedragen.

Tafeldekken werd gedaan met het zilver en porselein, dat van Parijs was meegebracht. Als toevoeging had ik in leren dozen bij me een prachtig dessertstel van Sèvres, waarop

de verschillende slagvelden van Egypte en Europa stonden; mooie vazen en een verzameling van 24 koppen van dezelfde maker rondden deze set af, die de Keizer niet wilde gebruiken van wege angst dat het zou breken. De tafel van de Keizer werd bediend door zijn butler, het hoofd van het voedsel, die hem zijn dessert zelf aangaf; Saint-Denis en Noverraz stonden rechts en links van de Keizer en bedienden alleen hem. Santini, Gentilini en verschillende lakeien bedienden hen, die de eer hadden voor het diner te zijn uitgenodigd. Als de Keizer in zijn privé vertrekken dineerde, droeg de butler het diner tot aan de badkamer, de dienstdoende lijfknecht bracht het naar binnen en met diens hulp had ik de eer de Keizer zelf te bedienen.

Graaf de las Cases was aangewezen voor de functie van het inventariseren van het meubilair, maar dat was van zo'n weinig belang, dat hij er geen aandacht aan besteedde. De Keizer begon op Longwood te werken zoals hij in The Briars had gedaan. Speciale tijden werden aangewezen voor deze heren: de groot-maarschalk had de zijne en elke dag werd er een paard naar Hutt's Gate gebracht, zodat hij naar Longwood kon komen, waar hij en gravin Bertrand alleen op zondag dineerden.

De lunch werd in het begin geserveerd om 11.00u. en het diner om 19.00u. Omdat hij verplicht was zich aan te kleden voor de lunch, besloot de Keizer in zijn slaapkamer te lunchen en verlengde hij zo in zijn kamerjas te blijven tot 14.00u. Dan ging hij naar de salon en als het weer het toestond, vroeg hij naar zijn rijtuig om een rit te gaan maken op de vlakte van Longwood of naar Hutt's Gate om de vrouw van de groot-maatschalk te zien. Tijdens de uitstapjes werd hij vergezeld door gravin de Montholon, graaf de Las Cases en door generaal Gourgaud, die te paard ging.

Het diner was om 19.00u.; de Keizer had de gewoonte aangenomen om de avond in de salon te beëindigen met wat voorlezen. De gehele staf ging weg; hij liet dan Santini, die met de bibliotheek belast was, hem of Corneille of Racine of Molière brengen en afhankelijk van het gekozen werk placht hij te zeggen: 'We zullen Talma horen of Fleury.' Om 22.00u. ging hij naar zijn eigen kamers, hij nam graaf de Las Cases met zich mee. Hij kleedde zich uit en ontsloeg hem als hij de slaap vatte. Als men aan bovenstaande beschrijving toevoegt de paar paardenritten met generaal Gourgaud, het voorstellen van een paar mensen uit de stad, passagiers, die uit China of India kwamen en naar Europa terug keerden, een paar uitnodigingen voor een diner, gegeven door de admiraal, kolonel Bingham en enkele officieren van zijn regiment, zal men een aardig goed beeld hebben van het monotone bestaan, dat de Keizer op Sint-Helena leidde. Gelukkig ontbraken de intellectuele uitdagingen niet; dankzij zijn buitengewone geest en de diverse vaardigheden van de mensen om hem heen, werd hij bezig gehouden door conversaties, die meer verdraagzaamheid boden op deze afschuwelijke rots dan de haatdragende koningen, die hem gevangen hielden.

Toen alle verbouwingen klaar waren, had ieder zijn plekje hier gevonden alsof hij hier tot het einde van zijn leven zou blijven en verfraaide zo goed als hij kon zijn bescheiden onderkomen. Ik had de timmerman van de Northumberland twee kledingkasten in mijn slaapkamer laten bouwen om daar in opdracht van de Keizer zijn kleding te hangen. Ik plaatste ze aan elke kant van het raam en ik had behang in de stad gekocht. Mij werd een Chinees behang met een blauwe achtergrond, versierd met rozen en vergulde plekken; er was niets anders en ik had het op de muren geplakt. Ik had zeildoek, dat als parket diende, neer laten leggen om de slechte toestand van de vloer te verbergen. Een witte bedsprei had ik laten maken om over mijn bed te leggen, hoewel ik daar niet sliep. Op een eenvoudige kleine sofa, die daar stond, gooide ik een Perzisch kleed, dat een zichtbare indruk van schoonheid gaf; een kleine wasstandaard maakte mijn meubilair af, mijn Chinese bediende zorgde er goed voor. Zodat, als ik er heen ging om me te wassen, ik de tijd daar met plezier door bracht. Mijn luiken bleven gesloten voor de koelte, maar de zon

drong met zo'n sterkte door op de leien van het dak, waarvan ik alleen gescheiden was door wat latten, dat gedurende de dag deze slaapkamer onbewoonbaar was.

387 Het gebied, waarin het de Keizer was toegestaan zijn wandeling rond het huis te maken zonder gevolgd te worden door de wachtofficier, zou zes of acht mijlen geweest kunnen zijn, maar in werkelijkheid was er alleen het bosje van Longwood, de tuin van de Oost-Indische Compagnie en Deadwood (de plek van het kamp, dat hij nooit bezocht heeft), waar hij kon wandelen en deze ruimte was zeker niet groter dan vier mijlen. De rest bestond uit ravijnen, die hij alleen te paard en zeer voorzichtig kon begaan, opdat zijn paard niet zou vallen. Op een dag, toen hij wandelde door een van deze valleien, vergezeld door graaf de Las Cases en generaal Gourgaud, verdween de Keizer bijna in een soort moeras; toen hij thuis kwam, vertelde hij de heren, die hem naar zijn slaapkamer begeleidden: 'Het was als de mars van Arcole! Wat zouden ze in Europa hebben gezegd', voegde hij er lachend aan toe,' als ik er in verdwenen was? Dat dit een goede straf was geweest voor al mijn misdaden!' Omdat zijn laarzen onder de modder zaten van de weg naar boven, vroeg ik Saint-Denis hoe dat kon. Hij zei me dat de Keizer, toen hij van zijn paard stapte om te voet in een vallei verder te gaan, hij niet wist dat hij zich vergistte in de aard van het terrein, dat bedekt leek te zijn met vers gras, maar in
387 geen enkele ondergrond had. In hetzelfde gebied, een tijdje later, zat Saint-Denis te paard vast in de modder en hij kwam er met grote moeite uit, geholpen door generaal Gourgaud. De Keizer stopte met zijn wandelingen en begon er pas weer mee toen generaal Gourgaud hem kwam zeggen dat Saint-Denis er uit was gekomen.

In deze vallei stond het huisje van Miss Robinson. Deze dame had twee dochters; de oudste was vijftien of zestien en beiden hadden de gewoonte aangenomen als de Keizer langs hun huis kwam, hem te benaderen en hem wat bloemen aan te bieden. Zonder mooi te zijn, waren ze toch aardig, maar er was weinig geld onder dat dak. De Keizer groette ze gewoonlijk vriendelijk en zei meestal tegen de oudste: 'de nimph van Las Cases', en noemde de vallei 'de vallei der stilte'. Op deze manier verkregen de beide jonge dames een zekere bekendheid, die spoedig de stad bereikte; deze bekendheid bracht er een kapitein van de Oost-Indische Compagnie er toe de oudste dochter tot zijn vrouw proberen te maken als hij weer via Sint-Helena kwam en hij trouwde haar. Voordat het jonge stel het eiland verliet, kwam het naar de Keizer toe, die de echtgenoot feliciteerde met zijn keuze en de jonge vrouw toewenste moeder te worden van een mooi talrijk gezin.

388 De Keizer had de gewoonte aangenomen deze wandeling te maken, want op die manier ging hij naar Hutt's Gate, waar de groot-maarschalk woonde. Hij stopte hier, kwam dan terug naar Longwood, zo had hij het gehele gebied gedaan, dat voor hem bestemd was, want het was hem niet toegestaan verder te gaan zonder begeleid te worden door de wachtofficier. De Keizer kon niet aanvaarden dat, 2000 mijlen van Europa weggezonden, op een rots 600 mijlen van zowel het continent van Afrika als dat van Amerika, het hem niet was toegestaan over het gehele eiland te gaan, dat zo klein was en ongezond als een gevangenis en niet betreden kon worden zonder autorisatie van de admiraal of Sir George Bingham. De grenspost, waar voorbij hij niet mocht gaan, was zeshonderd passen van het huis en deze had de opdracht het geweer te presenteren aan de Keizer. Apart van deze
388 voorzorgsmaatregelen waren alle bergtoppen, die Longwood domineerden, bezet met mannen, die met elkaar met signalen communiceerden en de Keizer bekeken tijdens al zijn tochten.

Om 21.00u. stelden de schildwachten zich op vijftien passen van het huis op, op die manier was het onmogelijk om uit te gaan. De patrouilles gingen kriskras in diverse richtingen en deze situatie duurde totdat de wachtofficier bij dag een speciaal teken was gegeven om te doen wat nodig was om twee keer per 24 uur de Keizer te zien. Aan deze

maatregelen moet worden toegevoegd, die op zee waren genomen. Van Diana's Peak en Alarm House waren er schepen te zien op twaalf mijlen uit de kust; voordat ze konden naderen, werden er naar de twee schepen, die constant rond het eiland voeren, signalen gegeven. Als er niet-Britse schepen ontdekt werden, werden ze door een kruiser naar de haven begeleid en het schip kon het anker niet uitwerpen, totdat het toestemming had gekregen en aan boord een detachement had ontvangen, gecommandeerd door een officier om op de bemanning te letten. Dat waren de voorzorgsmaatregelen, die genomen waren voor deze verbanning; ze zouden spoedig verzwaard met die van de achterdochtige geest van de nieuwe gouverneur, die werd verwacht.

Men kan zich voorstellen hoe ondraaglijk deze beperkingen voor de Keizer waren en hoe er van zijn kant klachten ontstonden. Instructies gegeven voor zoveel punten, die vaak slecht begrepen werden; het was mogelijk de Keizer te arresteren tijdens zijn tochten en dat zou gebeurd zijn, had niet generaal Gourgaud een dronken soldaat tegen gehouden, die de Keizer wilde verhinderen dat de hij langs liep. Geheel deze instructies afwijzend, dicteerde de Keizer aan graaf de Montholon een serie klachten geadresseerd aan admiraal Cockburn. De brief was aardig sterk geformuleerd, die van de admiraal niet minder en de koelheid, die in hun contacten bestond, verergerde dit alles. 'Maar,' zei de Keizer, 'er is een immens verschil tussen voorschriften hun uitvoering. De persoon, die deze bevelen gaf in Londen, zou er tegen geweest zijn, als hij ze hier had moeten uitvoeren, ze zijn totaal absurd.'

389 Een woordenwisseling, waarna iemand had kunnen denken dat de admiraal zijn hardheid tegen deze grenzen zou temperen, vond plaats tussen hem en de Keizer, die spoedig zijn illusies opgaf. Hij wilde te paard naar Sandy Bay gaan, maar hij gaf dit idee op toen hem gezegd werd, dat de wachtofficier voorstelde hem te vergezellen. Hij vond in dit gedrag niet de vrijheid, die hij toeschreef aan het karakter van de admiraal en weigerde hem te ontvangen tijdens de verschillende bezoeken, die deze hem kwam brengen, zeggende dat hij ziek was, terwijl hij dat niet was. De wens om naar Sandy Bay te gaan, was ontstaan, omdat generaal Gourgaud, vergezeld door een officier, dat deel van het eiland had bezocht en tot Plantation House was gegaan. Het contrast, dat aan die kant, bedekt met mooie vegetatie en de dorheid van Longwood, onderstreepte zelfs meer de wreedheid om de Keizer te laten wonen op deze vlakte. 'Het is een schande!' zei de Keizer. 'Het is barbaarse wildheid om mij onder deze teerpapieren daken te plaatsen, terwijl ze me duizend voet van hier hadden kunnen onderbrengen in een huis, waar ik water en schaduw had kunnen vinden!'

Enkele rivaliteiten kwamen naar mate de tijd verstreek naar boven, omdat er een beetje meer intimiteit toeviel aan graaf de Las Cases, wiens leeftijd het dichtst bij die van de Keizer kwam. Ze waren een obstakel voor de zo nodige goede betrekkingen, die leidden tot rust en vaak charme brengt temidden van het grootste ongeluk: maar tussen al deze heren was de graaf de enige, die goed Engels sprak en de kranten kon vertalen als ze kwamen. De Keizer nam lessen in die taal en voor graaf de Las Cases was het een gelegenheid om meer tijd met hem door te brengen. Toen ook, we weten dat de Keizer een man van gewoontes was en hoewel zijn gehechtheid aan de anderen op geen enkele manier verminderde, gingen de gewoonten, ontstaan in The Briars, door op Longwood. Hoewel hij er niet daadwerkelijk aan leed, zag de Keizer met verdriet dat de reis en het verblijf op het eiland niet de vriendschap had opgeleverd, die zo gewenst was in gevangenschap tussen de heren van zijn gevolg.

Toen de Keizer zijn huishoudstaf organiseerde, besloot hij dat er tijdens de maaltijden twee tafels zouden zijn: mijn eigen en een keukentafel voor de bedienden van het Keizerlijke gevolg. Er volgden wat klachten, maar er gebeurde niets, want ik had het zo'n

tafel gehad op het eiland Elba en in Parijs tijdens de Honderd Dagen en daar was geen reden geweest om te klagen over wat de Keizer besloten had. Wat de oorzaak van kleine ontevredenheid was, ging over de uitzondering voor een paar van deze trouwe bedienden; de Keizer had besloten dat de butler met mij zou dineren en dat de andere bedienden in de keuken zouden dineren, waar bij één tafel de bedienden van de officieren, die de Keizer omringden, bijeen kwamen; de voorraad voedsel stond geen andere regeling toe.

Op een dag, toen graaf de Las Cases aanwezig was bij het aankleden van de Keizer, toonde deze hem het litteken van de bajonet, dat hij had gekregen bij het beleg van Toulon, dat hem bijna zijn been had gekost. Ik vertelde hem, dat een officier aan boord van de Northumberland me met enige trots gezegd had, dat het een Engelsman geweest was, die de eerste was, die Napoleon verwond had en hem in de knie had geraakt. Ik antwoordde hem dat deze wond nog steeds zichtbaar was en ontvangen was precies op het moment, dat hij generaal O'Hara gevangen nam. 'Hoewel de mensen dachten, dat ik het niet was,' antwoordde de Keizer, 'ik was net zo kwetsbaar al de persoon naast mij.'

De Keizer had vernomen, dat mijn slaapkamer met veel smaak was ingericht. Omdat ik wist dat hij was uit gegaan, was ik naar boven gegaan om enkele dingen te regelen, toen er iemand op mijn deur klopte; mijn verbazing was groot toen ik de Keizer en graaf de Las Cases zag, die hem vergezelde. 'Maar,' zei hij bij het binnen komen, 'het is niet alleen heel netjes, het is prachtig, het is net het privé appartement van een jonge dame. Zijn hier al mijn rijkdommen opgeborgen? Kom, open de laden, het moet niet veel bijzonders zijn.' Maar toen hij ze zag, was hij er verbaasd over dat hij zo rijk was. Hij complimenteerde mij met de netheid, die hij hier zag en greep twee paar sporen, vroeg me welke de oudste was. Ik wees er een aan en zei hem, dat hij deze had gedragen tijdens de campagne van Dresden. 'Heel goed, heel goed,' zei hij terwijl hij ze vast pakte en ze aan Las Cases gaf, 'deze zijn voor jou.' 'Sire,' antwoordde dhr. De Las Cases, terwijl hij diep boog, 'Ik ben slechts over één ding verdrietig en dat is dat ik niet in staat ben iets te doen om dit te verdienen. Ik heb slechts mijn liefde en mijn toewijding over, beide behoren Uwe Majesteit toe.' Toen hij naar mijn kleine trap liep om weg te gaan, zei de Keizer tegen hem: 'wat doet de groot-maarschalk vandaag, zou hij ziek zijn? Waarom brengt hij mij zijn werk niet? Ik denk, mijn beste, dat nodig zal zijn je zoon te roepen, want je ogen staan je niet toe mijn dictaat op te schrijven. Het zal hem oefenen voor een taak, waaraan hij zal moeten wennen.' Maar Noverraz, die aan de onderkant van de trap stond, zei hem dat de groot-maarschalk in de salon was; hij ging er naar toe en zei tegen graaf de Las Cases naar buiten te gaan om te wandelen.

Ongeveer aan het eind van december 1815 kwamen er schepen uit de Kaap en uit Europa aan, de Doris bracht van de Kaap twee prachtige paarden voor de Keizer mee. De ene, op de Kaap 'Bonaparte' genoemd, had prijzen in diverse races daar gewonnen; hij werd 'Numide' gedoopt te Longwood. Kranten en brieven waren aan boord; hoewel ze drie maanden oud waren, werden ze toch met spanning verwacht door degenen, die ze hoopten te ontvangen. Alleen iemand, die de ellende van gevangenschap heeft doorstaan, kan begrijpen hoe de ziel geraakt wordt bij de herinnering aan de familie en welke gevoelens van geluk er opgewekt worden bij de gedachte van troost, die gebracht wordt door een brief van een moeder of zuster. De brieven, die de Keizer ontving van Madame Mère en prinses Pauline, waarvan hij zoveel hield, moesten zeer zeker de pijnlijke gevoelens in hem hebben opgewekt, want hij bleef bedroefd en in gedachten de gehele middag. De admiraal, die zich verscheidene keren had gemeld zonder ontvangen te worden, trok voordeel uit deze situatie om ontvangen te worden, toen hij aankondigde dat hij deze twee brieven bij zich had. Toen hij de Keizer verliet, vroeg hij toestemming hem de dochters van een Britse admiraal voor te stellen, die was gestorven in India en die

terug keerden naar Europa. De Keizer waardeerde dit. De dames, net als alle andere mensen, die hem waren voorgesteld onder dezelfde omstandigheden, namen de herinnering aan het grote ongeluk met zich mee en die van de grote beleefdheid, die hen ten deel was gevallen. Er kwam echter een tijd, waarin hij deze vragen naar ontvangst weigerde: hij zei dat hij niet wenste dat men in Europa zou geloven dat hij op Longwood omringd was met een groot hof en zorg, terwijl hij integendeel leed onder de gestrengheid van gevangen zijn. Het was in deze geest, dat hij op een dag in een slechte stemming zijnde, aan de groot-maarschalk vertelde, aan wie alle vreemdelingen, die wensten voorgesteld te worden, hun vraag moesten voorleggen: ‘Antwoord hen dat dode mensen geen bezoek ontvangen.’

- 392 Op een van de schepen, die uit Europa kwam, was kapitein Piontkowski (283), die ik kende van het Poolse eskadron te Elba, dat gecommandeerd werd door kolonel Jermanowski. De Keizer herinnerde hem zich nauwelijks, maar de groot-maarschalk vertelde hem, wie hij was; de Keizer kon niet begrijpen hoe deze officier het klaar gespeeld had toestemming te verkrijgen van de Britse regering om naar Sint-Helena gestuurd te worden zonder dat hij er naar gevraagd had, omdat hem het recht geweigerd was om mannen mee te nemen, die hij graag had willen hebben. Toen deze officier naar Longwood kwam, gebracht door de admiraal, droeg hij het uniform van aide de camp. De Keizer vond dit pijnlijk en zei tegen de groot-maarschalk: ‘Wat betekent dat uniform? Hij was nooit mijn aide de camp. Zeg de admiraal, dat ik hem niet ontvangen wil.’ Toen, na een paar seconden nadenken, besloot hij hem toch te ontvangen. Die avond ontving de Keizer hem vriendelijk en zei tegen mij, toen hij naar bed ging, dat hij liever gezien had dat zo’n voorrecht gedaan was aan een officier, die hem ten dienste zou zijn, iets wat hij in deze niet kon vinden. Hij zei me hem 500 francs te geven voor zijn eerste benodigheden en hem dan elke maand 250 francs te betalen.

283. Piontkowski was een Poolse officier van 29 jaar, die bij Napoleon was geweest op Elba en was tweede luitenant bij de lansiers van de garde te Waterloo. Hij was op Malmaison toen iedereen afscheid nam en hij vergezelde Mme Bertrand en haar kinderen tijdens de reis naar Rochefort. Hij was aan boord gegaan van de Myrmidon, maar kreeg geen toestemming de Keizer te volgen en hij wachtte in Plymouth met zijn jonge vrouw tot 14 augustus 1815, toen hij toestemming kreeg om naar Sint-Helena te gaan. Hij kwam daar alleen aan aan boord van de Comoron op 29 december 1815.

Hij werd aangewezen om onder Gourgaud in de stallen te werken. In Jamestown zocht hij altijd naar nieuws en op de vlakte van Longwood bleef hij maar jagen op tortelduifjes. Toen Hudson Lowe beval dat alle personen van het gevolg van de Keizer een verklaring moesten ondertekenen, waarin stond hun specifieke wens om op het eiland te willen blijven en de beperkingen te willen aanvaarden, schreef Piontkowski een vernietigende brief, waarin de abominabele omstandigheden en de arme behandeling, waaraan de Keizer daar onderworpen was, werd beschreven, hoewel hij de restricties onderschreef.

De brief, gedateerd 19 april 1816, maakte Hudson Lowe absoluut woedend en hij schreef aan Lord Bathurst: ‘Toen hij naar Engeland kwam, vroeg Piontkowski als een speciaal voorrecht, toestemming om naar het eiland te gaan; nauwelijks was hij aangekomen, toen hij een politieke activiteit ontwikkelde en die liet zien in zijn verklaring, vol met verwijten aan de gouverneur, die aan zijn verzoek had voldaan.’

Het antwoord van Bathurst: ‘U zult van generaal Bonaparte verwijderen tenminste vier personen en daarbij reken ik kapitein Piontkowski.’

Hij ging terug naar Londen, waar hij zich voegde bij zijn jonge vrouw, maar hij eindigde in de gevangenis.

- 393 Kapitein Piontkowski stopte met het dragen van het uniform van aide de camp en trok het uniform aan van het korps, waartoe hij behoorde. Hij werd ondergebracht in een tent vlakbij dokter O’Meara en de kapitein van de wacht, terwijl hij wachtte op onderdak onder het met teerpapier bedekte dak.

De gevoelens van devotie en respect, die de heren hadden geleid bij de viering van de verjaardag van de Keizer op 15 augustus aan boord van de Northumberland, leidden hen ook bij het vieren van 1 januari 1816; de horizon was er niet beter op geworden sinds die

tijd. De Keizer probeerde zijn dag minder naargeestig te maken door een houding van hartelijkheid te verspreiden in de harten van elk van hen. Kinderen kwamen aan de beurt en hij gaf ze wat Nieuwjaarscadeaus en besteedde een deel van de ochtend aan het plezier met de kinderen. Na de lunch stapte hij in zijn rijtuig en nodigde kapitein Piontkowski uit hem te begeleiden.

Het gaf niet hoeveel moeite de Keizer ook deed om zichzelf bezig te houden met werk en hoeveel ritten te paard hij deed binnen de grenzen of op het eiland met de grootmaarschalk of met generaal Gourgaud, er waren vele momenten met pijnlijke gedachten, die hem achtervolgden. Hij placht dan te zeggen, dat zijn vijanden minder barbaars zouden zijn geweest als ze hem hadden dood geschoten in plaats van hem naar Sint-Helena te brengen. Zijn mentale lijden moet groot zijn geweest. De beperkingen, die op hem drukten, waren een bron van ergernis; men zou hebben kunnen denken, dat een gesprek tussen de Keizer en de admiraal, gevolgd door een lunch, waarbij de laatste de wens uitdrukte hem te plezieren en de situatie van zijn zaken zou verbeteren, de admiraal gebracht zou hebben tot het verwijderen van de wachtofficier tijdens de uitstapjes van de Keizer buiten de grenzen, maar dit gebeurde nooit. De enige verandering, die hij aanbracht, was kapitein Poppleton te bevelen de Keizer te volgen in burgerkleding in plaats van in een uniform. Het was niet het uniform, dat de Keizer niet beviel, maar het was de constante bewaking, gedaan over zijn praten of zijn bewegingen door de persoon, die het droeg. Hij had de gewoonte gehouden om de mensen, die hij ontmoette, te ondervragen. Dhr. de Las Cases was zijn vertaler, maar hij kon dit niet doen zonder dat de wachtofficier er van wist, die vanaf het moment dat hij buiten was, dicht bij hem was, hij had orders hem nooit uit het zicht te laten. Zelfs zijn vrijgevigheid tegenover een paar ongelukkigen was gestopt uit angst dat het hen zou compromitteren. Als hij vrij in zijn handelen was geweest, zou hij graag cottages binnen zijn gegaan, die hij langs de weg zag om met iemand te praten over boer zijn, de behoeften van anderen en geldelijke steun had willen bieden waar het nodig was zonder dat bekend te maken. De herinnering aan een goede daad, gekoppeld aan een van zijn uitstapjes, zou hem zachter hebben gemaakt bij terugkeer.

394

Op een dag, toen alles klaar was voor een klein uitstapje naar een van de verste punten van het eiland om daar te lunchen, stond de Keizer op het punt om vroeg in de ochtend zijn paard te laten voorkomen. Een pakpaard met etenswaren was klaar gemaakt door generaal Gourgaud, die, omdat hij de Keizer wilde verrassen, een grote leren zak open sneed en er in slaagde er een zadeltas van te maken, precies net zo een als die de Keizer had gebruikt in het leger om zijn maaltijden te vervoeren. De voorbereidingen waren geheim gehouden; de Keizer wilde op zijn paard springen, weg galopperen weg en ontsnappen aan de bewaking van zijn bewaker. Maar op het moment, dat hij op zijn paard stapte, werd hem gezegd dat kapitein Poppleton al in het zadel zat, klaar om hem niet uit het oog te verliezen, zoals hij enkele dagen daarvoor had gedaan. Toen dit de Keizer werd gezegd, blies hij het uitstapje af en de paarden gingen terug naar de stallen.

De tijd, die hij gebruikte om zich aan te kleden, was bestemd voor dokter O'Meara om te komen en de Keizer te ontmoeten. Op een dag, vertelde de dokter dat in de stad werd gezegd, dat de Keizer de ploeg niet minder goed hanteerde dan het zwaard. Ze hadden gehoord hoe, kijkend naar de boer van de Oost-Indische Compagnie die voren in een veld maakte om er tarwe te planten, hij van zijn paard afgestapt was en tarwe voor zichzelf gesneden had en de boer verbaasd had door de handigheid, waarmee hij dat deed. Dit veld bestond uit een paar ares land, gelegen op de vlakte van Longwood. 'Die boer, 'zei de Keizer tegen hem, 'deed een poging, die niet zal slagen: de grond is te arm. Of je daar nu eiken plant of gerst of tarwe, de oogst zal mislukken; die zal verbranden door de zuidoostelijke wind, die krachtig waait op dit deel van het eiland en waaraan het is bloot

gesteld. Elk planten op deze vlakte is onmogelijk, de wind zal alle begroeiing verbranden. Als ik naar Amerika gegaan was, was ik in de landbouw gegaan. Ik had zorg gedragen voor mijn tuin. Ik had een paar oudgedienden van mijn leger verwelkomd, die zich bij mij hadden gevoegd en wij zouden daar samen hebben geleefd.

395 Dit doet mij lachen, dokter! Mijn smaken zijn eenvoudig en ik heb weinig nodig. Ik heb altijd het lot van een goede burger benijd in Parijs, die een pensioen had van 12.000 pond, in staat om zijn interesse te besteden aan kunsten en letteren. Ik voeg daarbij het plezier van de familiare sfeer, waar zonder geen geluk mogelijk is, tot welke klasse men ook behoort.' De Keizer had via de kranten gehoord, die de vorige dag waren aangekomen, over de dood van de koning van Napels en over die van maarschalk Ney. Dit nieuws had hem verdrietig gestemd en ik hoorde hem praten tegen dokter O'Meara, waardoor de pijn weer naar boven kwam, toen hij sprak. Hij zei niets over de fouten van de koning van Napels met betrekking tot hem, er aan toevoegend dat naar Calabrië gaan met vijftig man de daad van een gek was, maar dat degenen, die zijn dood hadden bevolen, monsters waren. Voor wat betreft Ney, zijn dood was een misdaad; Louis XVIII en zijn bannelingen hadden hem gebruikt om wraak te zoeken voor de schande van diens vlucht.

Het tijdstip, waarop de Keizer op Sint-Helena opstond, hing af van hoeveel rust hij gehad had tijdens de voorafgaande nacht; gewoonlijk sliep hij slecht; er waren een paar nachten, waarin hij niet van het ene naar het andere bed ging. Als hij mij vroeg om zijn afgeschermd lamp, dan werkte of las hij en ging hij weer naar bed, wachtend tot het daglicht kwam, zodat hij zich kon aankleden en uit rijden kon gaan. Hij lunchte dan als hij terug kwam, ging weer naar bed als hij voldoende moe was, nam zijn bad om 14.00u., bracht de uren, die hij daar in doorbracht, door met gesprekken of met dicteren aan de ene of andere van zijn heren, ging er dan uit, kleepte zich aan en stapte in zijn rijtuig met de dames en graaf de Las Cases, gevolgd door generaal Gourgaud te paard. Dit waren de gewoontes van de Keizer gedurende het eerste jaar van ons verblijf op Sint-Helena; ze veranderden later als gevolg van zijn gezondheid. Als hij overdag naar bed ging, dan moest het beslist donker zijn; 's avonds, als hij terug ging naar zijn appartement, wat gewoonlijk om 22.00u. geschiedde, ging hij of naar bed of hij wilde praten met de persoon, die hem begeleidde. Hij wilde zijn afgeschermd lamp naar de aangrenzende kamer hebben en praten met die persoon tot hij in slaap viel of hem ontsloeg, hetgeen nooit langer duurde dan een half uur tot drie kwartier.

396 De verbouwing om het gevolg van de Keizer onder te brengen, was klaar. Generaal Gourgaud verliet zijn oncomfortabele tent om te verhuizen naar de kamer, die voor hem bestemd was, graaf de Montholon trok in zijn eigen kamer en de kamer, die hij eerst had onder hetzelfde dak als de Keizer, werd de bibliotheek. Graaf de Las Cases en zijn zoon veranderden ook van kamers, maar waren niet beter af dan voordien. De Keizer bood ze de kamer, die Montholon net had verlaten, maar de graaf weigerde, hij vond dat wat ze gekregen hadden voor hun goed was.

Sinds we verhuisd waren naar Longwood, was generaal Gourgaud voor de tweede keer getroffen door dysenterie. Deze keer vroeg de ziekte om behandeling en dokter O'Meara bracht de Keizer op de hoogte, die onmiddellijk vroeg of er enig gevaar was. De Keizer weet de ziekte van generaal Gourgaud aan het gedurende een lange tijd doorbrengen in een tent, vanaf dat we op Longwood kwamen. Bezorgd over de alarmerende symptomen, genoemd door de dokter, gaf hij zijn wens te kennen dat dokter Werling van de artillerie ter raadpleging geroepen zou worden. De admiraal bood aan zowel de zee-arts als de arts uit de stad te sturen. De gedachte aan de dood in verband met de kritische toestand van de generaal, verdroef een ieder in de kolonie. Gedurende twintig dagen maakte hij veel mensen bang. Het garnizoen en de inwoners van het eiland toonden hun grote

bezorgdheid over hem; de Keizers affectie en die van zijn lotgenoten en de verbanning ontbraken hem geenszins. Het was een vreugdevolle dag, toen zijn herstel aanbrak en ook een dag, die alle geesten verenigde.